

DAY —

14

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2024	III	09	1500	J-904	(E)
ECONOMICS (49)					
Time : 3 Hrs.		(7 Pages)		Max. Marks : 80	

- Notes :*
- (1) All questions are compulsory.
 - (2) Draw neat tables / diagrams wherever necessary.
 - (3) Figures to the right indicate full marks.
 - (4) Write answers to all main questions on new pages.

Q. 1. (A) Choose the correct option :

(5) [20]

(i) Method adopted in micro economic analysis

- (a) Lumping method
- (b) Aggregative method
- (c) Slicing method
- (d) Inclusive method

Options : (1) a, c, d (2) b, c, d
 (3) Only c (4) Only a

(ii) Factors which are working in unorganised money market.

- (a) Money lenders
- (b) Commercial bank
- (c) Hundi
- (d) Chit funds

Options : (1) a, b, c (2) b, c
 (3) b, d (4) a, c, d

- (iii) Optional functions of Government.
- (a) Protection from external attack
 - (b) Provision of education and health services
 - (c) Provision of social security measures
 - (d) Collection of tax
- Options : (1) b, c (2) a, b, c
 (3) b, c, d (4) All of the above

- (iv) Statements that highlight the significance of index numbers.
- (a) Index numbers are useful for making future predictions.
 - (b) Index numbers help in the measurement of inflation.
 - (c) Index numbers help to frame suitable policies.
 - (d) Index numbers can be misused.
- Options : (1) b, c, d (2) a, b, c
 (3) a, b, d (4) a, c, d

- (v) Blood bank is an example of _____.
- (a) Place utility
 - (b) Knowledge utility
 - (c) Service utility
 - (d) Time utility
- Options : (1) a, b, c (2) b, c, d
 (3) a, b, d (4) Only d

(B) Find the odd word out : (5)

- (i) Types of demand :
Direct demand, Indirect demand, Composite demand, Market demand.
- (ii) Features of National Income :
Financial year, Money value, Static concept, Flow concept.
- (iii) Types of budget :
Deficit budget, Zero budget, Balanced budget, Surplus budget.

- (iv) Legal monopoly :
Patent, OPEC, Copyright, Trade mark.
- (v) Financial Assets :
Bonds, Land, Govt. Securities, Derivatives.

(C) Give economic term : (5)

- (i) More quantity is demanded due to changes in the favourable factors determining demand other than price.
- (ii) Deposits that are withdrawable on demand.
- (iii) Charging different prices to different consumers for the same product or services.
- (iv) Net addition made to total cost by producing one more unit of output.
- (v) Degree of responsiveness of quantity demanded to change in income only.

(D) Complete the correlation : (5)

- (i) General equilibrium : Macro Economics : : :
Micro Economics
- (ii) Output method : : : Income method : Factor
cost method
- (iii) Form utility : Furniture : : : Doctor
- (iv) Perfectly elastic demand : $E_d = \infty$: : : $E_d = 0$
- (v) : Change in supply : : Other factors constant
: Variation of supply

Q. 2. (A) Identify and explain the following concepts (Any THREE) : (6) [12]

- (i) Manisha satisfied her want of writing an essay by using pen and notebook.
- (ii) Raghu's father invested his money in a market for long term funds both equity and debt raised within and outside the country.

- (iii) Due to mandatory use of masks during corona epidemic the demand for mask producing labour has increased.
- (iv) Maharashtra purchased wheat from Punjab.
- (v) Jagruti receives monthly pension of ₹ 5,000 from the state government.

(B) Distinguish between (Any THREE) :

(6)

- (i) Recurring deposits and Fixed deposits
- (ii) Total utility and Marginal utility.
- (iii) Perfectly elastic demand and Perfectly inelastic demand
- (iv) Price Index and Quantity Index
- (v) Internal debt and External debt

Q. 3. Answer the following (Any THREE) :

[12]

- (i) Explain any four types of demand.
- (ii) Explain any four problems of capital market in India.
- (iii) Explain any four features of utility.
- (iv) Explain any four reasons for the growth of public expenditure.
- (v) Explain any four features of macro economics.

Q. 4. State with reasons whether you agree or disagree with the following statements (Any THREE) :

[12]

- (i) Over the last 75 years, India's foreign trade has undergone a complete change in terms of composition and direction.
- (ii) Macro economics is different from micro economics.
- (iii) Price maker is the only feature of monopoly market.
- (iv) There are many sources of non-tax revenue.
- (v) There are many types of index numbers.

Q. 5. Study the following table, figure, passage and answer the questions given below it (Any TWO) :

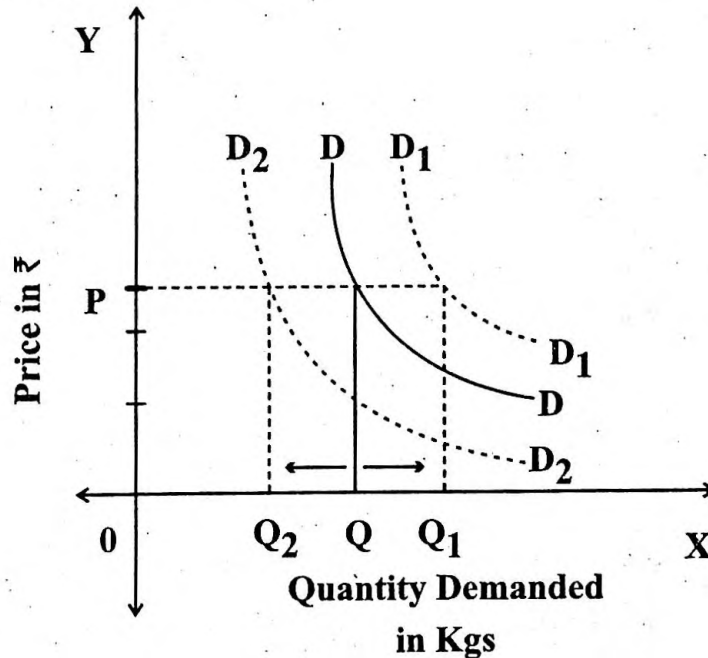
- (i) Observe the following table and answer the questions given below it :

(4)

Commodities	Prices in 2006 (in ₹) (Base Year) P_0	Prices in 2019 (in ₹) (Current Year) P_1
A	20	30
B	30	45
C	40	60
D	50	75
E	60	90

Questions :

- (1) Write the formula for calculation of price index. (1)
 (2) Find the value of ΣP_0 and ΣP_1 . (1)
 (3) Find the price index P_{01} . (2)
- (ii) Observe the given diagram and answer the following questions: (4)

- (1) Rightward shift in demand curve (1)
 - (2) Leftward shift in demand curve (1)
 - (3) Price remains (1)
 - (4) Increase and decrease in demand comes under..... (1)
- (iii) Read the given passage and answer the questions : (4)

In common language the term market means a specific place where buyers and sellers of a commodity meet and exchange their goods. But in Economics it is not necessarily a place but it is an arrangement through which buyers and sellers come in contact with each other directly or indirectly and exchange of goods takes place among them.

Market can be classified on the basis of place, time and competition. Market on the basis of competition is perfect competition and imperfect competition. Perfect competition is an imaginary concept of market and in reality, we observe various types of imperfect competition like monopoly, duopoly, oligopoly and monopolistic competition.

In practice monopolistic competition is used. In this market there are some features of perfect competition and monopoly acting together. The uniqueness of this market lies in the fact that a difference is made between cost of production and selling cost. Selling cost refers to the cost incurred by the firm to create more demand for its product and increase the volume of sale. It includes expenditure on advertisement, hoardings, window display etc.

Questions :

- (1) Explain the concept of Market from Economic sense. (1)
- (2) Write the classification of Market. (1)
- (3) Write your own opinion about selling cost. (2)

Q. 6. Answer the following questions in detail (Any TWO) :

[16]

- (i) Explain the concept of price elasticity with its types.
- (ii) Explain the concept of National income and explain the practical difficulties involved in the measurement of National income.
- (iii) State and explain the law of supply with assumptions.

DAY — **13**

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2024 III 07

1500

J-897

(E)

BOOK KEEPING & ACCOUNTANCY (50)

Time : 3 Hrs.

(11 Pages)

Max. Marks : 80

Q. 1. Attempt all of the following subquestions :

[20]

(A) Find the odd one : (5)

- (1) Subscribed Capital, Called up Capital, Paid up Capital, Equity Shares.
- (2) Building, Bills Payable, Furniture, Machinery.
- (3) Retaining of Bill, Noting of Bill, Discounting of Bill, Endorsing of Bill.
- (4) Audit Fees, Insurance, Medical Expenses, Sundry Receipts.
- (5) General Reserve, Creditors, Investments, Capital.

(B) Do you agree or disagree with the following statements : (5)

- (1) 'Not for Profit' concerns do not prepare Balance Sheet.
- (2) Current Account always shows a debit balance.
- (3) A Bill of Exchange is a conditional order.

- (4) Retiring partner is entitled to share in Reserve Fund and Accumulated Profit.
- (5) On dissolution, Cash or Bank account is closed automatically.

(C) Select the most appropriate alternative from those given below and rewrite the statements : (5)

(1) In case of dissolution, assets and liabilities are transferred to _____ Account.

- (a) Bank (b) Partners' Capital
(c) Realisation (d) Partners' Current

(2) In the absence of an agreement, interest on loan advance by the partner to the firm is allowed at the rate of _____.

- (a) 5% (b) 6%
(c) 10% (d) 9%

(3) If an asset is taken over by the partner, _____ account is debited.

- (a) Revaluation (b) Capital
(c) Asset (d) Balance Sheet

(4) The balance of Capital Account of a retired partner is transferred to his _____ Account, if it is not paid.

- (a) Loan (b) Personal
(c) Current (d) Son's

(5) Income and Expenditure Account is a _____ Account.

- (a) Capital (b) Real
(c) Personal (d) Nominal

(D) Write a word / term / phrase as a substitute for each of the following statements : (5)

- (1) Tally software is classified into this category.
- (2) Partnership Agreement in written form.
- (3) An asset which can be converted into cash immediately.
- (4) A person who represents the deceased partner.
- (5) The debit balance of Income and Expenditure Account.

Q. 2. Seeta and Geeta share profits and losses in the ratio of 3 : 2 in Partnership Firm. Their Balance Sheet as on 31st March, 2020 was as under : [10]

Balance Sheet as on 31st March, 2020

Liabilities		Amount (₹)	Assets		Amount (₹)
Capitals :			Bank		11,250
Seeta	22,500		Bills Receivable		5,700
Geeta	18,000	40,500	Debtors	31,200	
Creditors		18,750	(-) R.D.D.	1,200	30,000
Bills payable		15,000	Stock		18,000
Bank Loan		24,000	Furniture		7,050
General Reserve		3,750	Machinery		7,500
			Building		22,500
		1,02,000			1,02,000

On 1st April, 2020 they admitted Reeta on the following terms :

- (1) For half ($\frac{1}{2}$) share in future profit Reeta should bring ₹ 15,000 as capital and ₹ 7,500 for goodwill in cash.
 - (2) Furniture should be appreciated up to ₹ 8,025 and building be appreciated by 20%.
 - (3) R.D.D. is to be maintained at ₹ 1,500.
 - (4) The stock is to be reduced by 10% and machinery depreciated by 5%.
 - (5) Half of amount of goodwill is withdrawn by old partners.
- Pass the necessary Journal Entries in the books of the firm.

OR

The balance sheet of Shivshakti Traders, Mumbai is as follows. Partners share profit and losses as 5 : 2 : 3.

Balance Sheet as on 31st March, 2020

Liabilities	Amount (₹)	Assets	Amount (₹)
Creditors	30,000	Bank	18,600
Bills payable	1,800	Debtors	25,200
General Reserve	21,000	(-) R.D.D.	1,200
Capital Accounts :		Stock	30,600
Raj	54,000	Building	60,000
Rahul	48,000	Plant and Machinery	48,000
Nitin	26,400		
	1,81,200		1,81,200

Rahul retired from the business on 1st April, 2020 on the following terms :

- (1) The assets were revalued as under :
 - (i) Plant and Machinery is to be depreciated by 10%.
 - (ii) R.D.D. is to be increased upto ₹ 1,500.
 - (iii) Building is appreciated by 10%.
 - (iv) Stock at ₹ 42,000.
- (2) The goodwill of retiring partner is valued at ₹ 12,000 and the remaining partners decided that goodwill be written back in their new profit sharing ratio which will be 5 : 3.
- (3) Amount due to Rahul at the time of retirement is to be transferred to his loan account.

Prepare : (a) Profit and Loss Adjustment Account
 (b) Partners' Capital Account
 (c) Balance Sheet of the New firm.

Q. 3. Lal, Bal and Pal were partners sharing profits and losses in the ratio of 2 : 2 : 1. The following is the Balance Sheet as on 31st March, 2020. [10]

Balance Sheet as on 31st March, 2020

Liabilities	Amount (₹)	Assets	Amount (₹)	Amount (₹)
Capital Accounts :		Machinery		50,000
Lal	60,000	Investment		24,000
Bal	20,000	Debtors	55,000	
Pal	20,000	(-) R.D.D.	3,000	52,000
General reserve	6,000	Stock		20,000
Creditors	48,000	Profit and Loss A/c		18,000
Bills payable	14,000	Bank		4,000
	1,68,000			1,68,000

On the above date the partners decided to dissolve the firm.

- (1) Assets were realised as under :
Machinery	₹ 45,000
Stock	₹ 18,000
Investment	₹ 21,000
Debtors	₹ 45,000
- (2) Dissolution expenses were ₹ 3,000.
- (3) Goodwill of the firm realised ₹ 24,000.

Prepare :

- (a) Realisation Account
(b) Partners' Capital Account
(c) Bank Account

OR

Journalise the following transactions in the books of Mr. Arvind.

- (A) Bank informed that Sam's acceptance for ₹ 30,000 sent to bank for collection has been honoured and bank charges debited ₹ 200.
- (B) Arun informed Arvind that Neena's acceptance for ₹ 25,000 endorsed to Arun has been dishonoured. Noting charges paid by Arun amounted to ₹ 400.
- (C) Bank informed that Jay's acceptance of ₹ 35,000 which was discounted with bank was dishonoured, bank paid noting charges ₹ 500.
- (D) Arvind sold goods to Sagar for ₹ 20,000 on credit and drew a bill for two months on Sagar for the same amount.

(E) Neeta retired her acceptance to Arvind of ₹ 16,500 by paying cash ₹ 16,000.

Q. 4. Mohini Company Limited issued 25,000 equity shares of ₹ 100 each payable as follows : [8]

On application	₹ 20
On allotment	₹ 30
On first call	₹ 20
On second and final call	₹ 30

Applications were received for 22,000 equity shares and allotment of shares were made to them.

All money received by the company.

Pass Journal Entries in the books of Mohini Co. Ltd.

OR

Write the features of Computerized Accounting System.

Q. 5. Suresh, Naresh and Paresh were equal partners. On 31st March, 2019 their Balance Sheet was as follows : [8]

Balance Sheet as on 31st March, 2019

Liabilities	Amount (₹)	Assets	Amount (₹)
Capital Accounts :		Land and Building	2,00,000
Suresh	2,50,000	Furniture	1,50,000
Naresh	1,00,000	Debtors	1,50,000
Paresh	1,00,000	Cash	1,00,000
Sundry creditors	1,50,000		
	6,00,000		6,00,000

Suresh died on 30th June, 2019 and the following adjustments were agreed as :

- (1) Furniture was to be adjusted to its market price of ₹ 1,70,000.
- (2) Land and building was to be depreciated by 10%.
- (3) Provide R.D.D. at 5% on debtors.
- (4) The profit up to the date of death of Suresh is to be calculated on the basis of average profit of last year which was ₹ 90,000.

Prepare :

- (a) Profit and loss adjustment account.
- (b) Partners' capital account.
- (c) Balance sheet of the continuing firm.

OR

Convert following Trading and Profit and Loss Account into Vertical Income Statement :

Trading and Profit and Loss Account

Dr.

(for the year ended 31st March, 2020)

Cr.

Particulars	Amount (₹)	Particulars	Amount (₹)
To Opening Stock	50,000	By Sales	6,00,000
To Purchases	4,50,000	By Closing stock	1,50,000
To Carriage	20,000		
To Direct expenses	30,000		
To Wages	50,000		
To Gross Profit c/d	1,50,000		
Total	7,50,000		7,50,000
To Office expenses	62,500	By Gross profit b/d	1,50,000
To Finance expenses	15,000		
To Selling expenses	50,000		
To Net profit c/d	22,500		
Total	1,50,000		1,50,000

Q. 6. Dr. Anish Korgaonkar started practice of Medical Practitioner on 1st April, 2019. He gives you the Receipts and Payments Account for the year ended 31st March, 2020 and the adjustments.

[12]

Prepare Income and Expenditure Account for the year ended 31st March, 2020 and Balance Sheet as on that date :

Dr. Anish Korgaonkar

Receipts and Payments Account

Dr.

for the year ended 31st March, 2020

Cr.

Receipts	Amount (₹)	Payments	Amount (₹)
To Cash introduced	50,000	By Furniture	16,000
To Visit fees	20,000	By Equipment	20,000
To Receipts from dispensary	60,000	By Drugs	14,000
To Sundry receipts	10,000	By Salaries	24,000
		By Rent	12,000
		By Conveyance	8,000
		By Stationery	1,000
		By Electrical charges	10,000
		By Journals	1,000
		By Drawings	30,000
		By Balance c/d	4,000
	1,40,000		1,40,000

Additional information :

- (1) Receipts in arrears are visit fees ₹ 4,000 and dispensary ₹ 1,000
- (2) Outstanding expenses - Rent ₹ 1,000 and Salaries ₹ 2,000.
- (3) Stock of drugs ₹ 2,000
- (4) Depreciate furniture @ 8% p.a. and equipment ₹ 1,000.
- (5) 40% of the conveyance expenses are for domestic use.

Q. 7. Mama and Kaka are partners in partnership firm sharing profits and losses equally. You are required to prepare Profit and Loss Account for the year ended 31st March, 2019 and Balance Sheet as on that date:

[12]

Trial Balance as on 31st March, 2019

Debit Balances	Amount (₹)	Credit Balances	Amount (₹)
Insurance	30,000	Capital Accounts :	
Land and Building (Addition of ₹ 40,000 w.e.f. 1st July, 2018)	1,00,000	Mama	1,00,000
Salaries	10,000	Kaka	1,00,000
Export duty	5,000	10% Bank loan (taken on 1st Oct.,2018)	60,000
Interest	2,000	Interest	3,000
Furniture	80,000	Bills payable	16,000
Debtors	52,000		
	2,79,000		2,79,000

Adjustments :

- (1) Gross profit amounted to ₹ 69,000.
- (2) Prepaid insurance ₹ 7,500.
- (3) Depreciate Land and Building at 10% p.a. and Furniture at 5% p.a.
- (4) Write off ₹ 2,000 for bad debts and maintain R.D.D. at 5% on sundry debtors.
- (5) Closing stock is valued at ₹ 69,000.

DAY — 05

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2024 II 26

1100

J-828

(E)

**ORGANISATION OF COMMERCE
AND MANAGEMENT (51)**

Time : 3 Hrs.

(7 Pages)

Max. Marks : 80

- Note :** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks for the questions.
(iii) Figures to the left indicate question numbers.
(iv) Answer to every question must be started on a new page.

Q. 1. (A) Select the correct options and rewrite the sentences : (5) [20]

(1) _____ was regarded as the father of scientific management.

- (a) Henry Fayol
- (b) F.W. Taylor
- (c) Philip Kotler

(2) Start-up India is an initiative of the _____

- (a) RBI
- (b) Government of India
- (c) World Bank

- (3) Door to door service is provided by _____ transport.
- Railway
 - Air
 - Road
- (4) For economic growth and National Security _____ stability is required
- Political
 - Social
 - Economic
- (5) In India the Consumer Protection Act was initiated in the year _____
- 1947
 - 1989
 - 1986

(B) Match the correct pairs :

(5)

Group 'A'	Group 'B'
(a) Principle of Unity of direction	(1) Right to information
(b) Planning	(2) Last function of Management
(c) Warehousing	(3) Distinct Name
(d) Consumer Right	(4) One head one plan
(e) Registered brands	(5) Seller
	(6) Basic function of management
	(7) Time Utility
	(8) General guidelines
	(9) Trademark
	(10) Place Utility

(C) State whether the following statements are true or false : (5)

- (1) Co-operation is not necessary for smooth flow of organizational activities.
- (2) Current Account is opened by salaried persons.
- (3) With the help of outsourcing company we can focus on the core areas.
- (4) The seller has to recognize the rights of consumer.
- (5) The term market is derived from the Latin word "mercatus."

(D) Find the odd one : (5)

- (1) Selecting, training, co-ordinating, placing.
- (2) NABARD, RBI, SIDBI, EXIM
- (3) Debit card, Credit card, Aadhar card, ATM card
- (4) Job security, Health and safety measures, Good working condition, Reasonable profit.
- (5) Price, People, Promotion, Product.

Q. 2. Explain the following terms / concepts (Any FOUR) : [8]

- (1) Principle of Discipline
- (2) Communication
- (3) Business ethics

(4) Corporate Social Responsibility (CSR)

(5) Right to choose

(6) Market

Q. 3. Study the following case / situation and express your opinion

[6]

(Any TWO) :

(1) In XYZ company, Mr. Lele gives instructions to the employees working under him, provides guidance and motivates them for their best performance. On the other hand Mr. Sayyad takes effort to harmonize the work done by the employees of different departments while achieving organizational goals. Mr. Desai is looking after the arrangement of required resources to the business organization.

Mention the name of employee engaged in following functions :

- (i) Organising
 - (ii) Directing
 - (iii) Co-ordinating
- (2) Mr. Ashok visited a shop to buy a pair of shoes of ₹700. The salesman forced him to buy a pair of bigger size shoes of ordinary company by claiming this size would be suitable

to him. After reaching home, he discovered that shoes are still too big for him. He complained about the shoes to the shopkeeper. It was denied by the shopkeeper to replace the shoes despite of availability of stock.

In above case:-

- (i) Which right has been violated?
 - (ii) Is Mr. Ashok a buyer or an ultimate consumer?
 - (iii) Where can Mr. Ashok file his complaint?
- (3) Mr. A deals in import and export business so he needs different foreign currencies. For the expansion of his business, he borrows money from commercial bank. He invests his funds in the equity shares.
- (i) From where does Mr. A borrow money?
 - (ii) Name the market where does Mr. A invest his funds.
 - (iii) Which type of currency is required for international market?

Q. 4. Distinguish Between the following (Any THREE) :

[12]

- (1) Directing and Co-ordinating.
- (2) Road transport and Rail transport

- (3) Bonded warehouse and Duty paid warehouse.
- (4) District commission and State commission.

Q. 5. Answer in brief (Any TWO) :

[8]

- (1) Explain any four principles of management of Henry Fayol.
- (2) Explain any four characteristics of an entrepreneur.
- (3) Explain advantages of Business Process Outsourcing (BPO).

Q. 6. Justify the following statements (Any TWO) :

[8]

- (1) Management principles are helpful in optimum utilization of resources.
- (2) It is easy to set up E-business as compared to traditional business.
- (3) Business should allow participation of workers in management.
- (4) There is a need of branding to get recognition among the consumers.

Q. 7. Answer the following (Any TWO) :

[10]

- (1) Explain the importance of planning.
- (2) Explain E-banking service.
- (3) Explain rights of consumers.

Q. 8. What is insurance? Explain types of life insurance policies.

[8]

OR

What is Marketing Mix? Explain 7Ps of Marketing Mix.

DAY — 07

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2024 | 11 | 28

1100

J-841

(E)

SECRETARIAL PRACTICE (52)

Time : 3 Hrs.

(4 Pages)

Max. Marks : 80

- Note :*
- (1) All questions are compulsory.
 - (2) Figures to the right indicate full marks for the questions.
 - (3) Figures to the left indicate question numbers.
 - (4) Answer to every question must be started on a new page.

Q. 1. (A) Select the correct answer from the options given below and rewrite the sentences :

[20]**(5)**

- (1) Finance is the management of _____ affairs of the company.
(a) monetary (b) marketing (c) production
- (2) Company can accept deposits from public, minimum for _____ months.
(a) nine (b) six (c) twelve
- (3) A company can issue _____ convertible debentures.
(a) only partly (b) only fully
(c) partly or fully
- (4) Debenture capital is a _____ capital of a company.
(a) borrowed (b) owned (c) permanent
- (5) _____ is a return paid to creditors by the company.
(a) Dividend (b) Interest (c) Rent

0	8	4	1
---	---	---	---

(B) Match the pairs : (5)

Group 'A'	Group 'B'
(a) Capital budgeting	(1) Unsecured Debenture
(b) Regret Letter	(2) 1956
(c) Board of Directors	(3) Investment decision
(d) Depository Act	(4) Allotment of shares
(e) Final Dividend	(5) Decided and declared by Board of Directors
	(6) Financing decision
	(7) Decided by Board and declared by members
	(8) 1996
	(9) Power to issue debentures
	(10) Non-Allotment of shares

(C) Find the odd one : (5)

- (1) Debenture, Public Deposit, Retained earnings
- (2) Bonus shares, Rights shares, Employees Stock Option Scheme (ESOS)
- (3) Private company, Non-Eligible public company, Government company
- (4) Depository, D.P., RBI
- (5) Private Placement, Commercial Paper, Further Public Offer (FPO)

(D) Correct the underlined words and rewrite the following sentences : (5)

- (1) Owned capital is temporary capital.
- (2) FPO refers to offering of shares to the public for the first time.
- (3) Dividend is recommended by shareholders.
- (4) Deposit is a long term source of capital.
- (5) A stock market is an important constituent of money market.

Q. 2. Explain the following terms / concepts (Any FOUR) :

[8]

- (1) Fixed capital
- (2) Borrowed capital
- (3) Bonus shares
- (4) Depository system
- (5) Secondary market
- (6) Stock Exchange

Q. 3. Study the following case / situation and express your opinion (Any TWO) :

[6]

- (1) Violet Ltd. company plans to raise ₹10 crores by issuing debentures. The Board of Directors have some queries. Please advise them on the following :
 - (a) Can they issue convertible debentures?
 - (b) As the company is offering debentures to its members, can such debentures have normal voting rights?
 - (c) Capital raised by issuing debentures will be Owned Capital or Borrowed Capital?
- (2) Mr. Satish holds 100 shares of Raj Company Ltd. in physical mode and wishes to convert the same into electronic mode:
 - (a) Mr. Satish holds a Savings Bank Account with SBI. Can he deposit his shares in this account for demat?
 - (b) What type of account is needed for the same?
 - (c) Is it the RBI which will be the custodian of shares of Mr. Satish after demating?
- (3) GOLD Co. Ltd. declares a dividend of ₹10/- per share for F.Y. 2019-2020 :
 - (a) Is company under default, if dividend was not paid within 30 days of its declaration?
 - (b) Is company right in transferring the unpaid dividend to its Debenture Reserve Account?
 - (c) Does the company have to transfer the amount of unpaid dividend to IEPF after 30 days?

- Q. 4. Distinguish between the following (Any THREE) :** [12]
- (1) Fixed capital and Working capital
 - (2) Rights shares and Bonus shares
 - (3) Dematerialization and Rematerialization
 - (4) Dividend and Interest
- Q. 5. Answer in brief (Any TWO) :** [8]
- (1) Explain Employee Stock Option Scheme.
 - (2) State any four terms and conditions regarding acceptance of deposits.
 - (3) Explain the features of Interim Dividend.
- Q. 6. Justify the following statements (Any TWO) :** [8]
- (1) Bond holder is creditor of the company.
 - (2) A company has to create charge on its assets for issuing secured debentures.
 - (3) Capital market is useful for corporate sector.
 - (4) Stock exchange works for the growth of the Indian Economy.
- Q. 7. Attempt the following (Any TWO) :** [10]
- (1) Write a letter to the member for the payment of dividend through Dividend Warrant.
 - (2) Write a letter to the debenture holder regarding payment of interest electronically.
 - (3) Write a letter to depositor regarding renewal of his deposit.
- Q. 8. Answer the following questions (Any ONE) :** [8]
- (1) What are Preference Shares? Explain its types in detail.
 - (2) Explain the provisions of Companies Act, 2013 for issue of debentures.

DAY — 09

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2024 III 02

1100

J-866

(E)

MATHEMATICS & STATISTICS (88)
(COMMERCE)

Time : 3 Hrs.

(12 Pages)

Max. Marks : 80

General Instructions :

- (i) All questions are compulsory.
- (ii) There are 6 questions divided into two sections.
- (iii) Write answers of Section-I and Section-II in the same answer book.
- (iv) Use of logarithmic tables is allowed. Use of calculator is not allowed.
- (v) For L.P.P. graph paper is not necessary. Only rough sketch of graph is expected.
- (vi) Start answer to each question on a new page.
- (vii) For each multiple choice type of question, it is mandatory to write the correct answer along with its alphabetical letter eg. (a)/ (b)/ (c)/ (d) No mark(s) shall be given if "ONLY" the correct answer or the alphabet of the correct answer is written. Only the first attempt will be considered for evaluation.

SECTION - I

Q. 1. (A) Select and write the correct answer of the following multiple choice type of questions (1 mark each) : [12] (6)

(i) Which of the following is not a statement?

- (a) Smoking is injurious to health
- (b) $2 + 2 = 4$
- (c) 2 is the only even prime number
- (d) Come here

(ii) If $x + y + z = 3$, $x + 2y + 3z = 4$, $x + 4y + 9z = 6$ then $(y, z) =$ _____.

- (a) $(-1, 0)$
- (b) $(1, 0)$
- (c) $(1, -1)$
- (d) $(-1, 1)$

(iii) If $y = \log\left(\frac{e^x}{x^2}\right)$, then $\frac{dy}{dx} = ?$

- (a) $\frac{2-x}{x}$
- (b) $\frac{x-2}{x}$
- (c) $\frac{e-x}{ex}$
- (d) $\frac{x-e}{ex}$

(iv) The value of $\int \frac{dx}{\sqrt{1-x}}$ is _____.

- (a) $2\sqrt{1-x} + c$
- (b) $-2\sqrt{1-x} + c$
- (c) $\sqrt{x} + c$
- (d) $x + c$

(v) $\int \frac{dx}{(x-8)(x+7)} =$ _____.

- (a) $\frac{1}{15} \log \left| \frac{x+2}{x+1} \right| + c$
- (b) $\frac{1}{15} \log \left| \frac{x+8}{x+7} \right| + c$
- (c) $\frac{1}{15} \log \left| \frac{x-8}{x+7} \right| + c$
- (d) $(x-8)(x+7) + c$

(vi) The differential equation of $y = k_1 e^x + k_2 e^{-x}$ is :

(a) $\frac{d^2 y}{dx^2} - y = 0$ (b) $\frac{d^2 y}{dx^2} + \frac{dy}{dx} = 0$

(c) $\frac{d^2 y}{dx^2} + y \frac{dy}{dx} = 0$ (d) $\frac{d^2 y}{dx^2} + y = 0$

(B) State whether the following statements are true or false (1 mark each) : (3)

(i) $\int_a^b f(x) dx = \int_a^b f(t) dt$

(ii) For $\int \frac{x-1}{(x+1)^3} e^x dx = e^x f(x) + c$, $f(x) = (x+1)^2$

(iii) Order and degree of a differential equation are always positive integers.

(C) Fill in the following blanks (1 mark each) : (3)

(i) The slope of tangent at any point (a, b) is called as _____.

(ii) If $f'(x) = \frac{1}{x} + x$ and $f(1) = \frac{5}{2}$ then $f(x) = \log x + \frac{x^2}{2} + \underline{\hspace{2cm}}$.

(iii) A solution of differential equation which can be obtained from the general solution by giving particular values to the arbitrary constants is called _____ solution.

Q. 2. (A) Attempt any TWO of the following questions (3 marks each):

(6) [14]

- (i) Examine whether the following statement pattern is tautology, a contradiction or a contingency.

$$\sim p \rightarrow (p \rightarrow \sim q)$$

- (ii) Find $\frac{dy}{dx}$ if, $x = e^{3t}$, $y = e^{(4t+5)}$

- (iii) If $A = \begin{bmatrix} 7 & 3 & 0 \\ 0 & 4 & -2 \end{bmatrix}$, $B = \begin{bmatrix} 0 & -2 & 3 \\ 2 & 1 & -4 \end{bmatrix}$ then find $A^T + 4B^T$

(B) Attempt any TWO of the following questions (4 marks each):

(8)

- (i) Consider the following statements

(a) If D is dog, then D is very good.

(b) If D is very good, then D is dog.

(c) If D is not very good, then D is not a dog.

(d) If D is not a dog, then D is not very good.

Identify the pairs of statements having the same meaning. Justify.

- (ii) Determine the minimum value of the function :

$$f(x) = 2x^3 - 21x^2 + 36x - 20.$$

- (iii) Find the area of the regions bounded by the line $y = -2x$, the X-axis and the lines $x = -1$ and $x = 2$.

Q. 3. (A) Attempt any TWO of the following questions (3 marks each): (6) [14]

- (i) Find $\frac{dy}{dx}$ if $y = x^{e^x}$

- (ii) If $f'(x) = 4x^3 - 3x^2 + 2x + k$, $f(0) = 1$ and $f(1) = 4$, find $f(x)$.

- (iii) Obtain the differential equation whose general solution is $x^3 + y^3 = 35ax$

(B) Attempt any ONE of the following questions (4 marks each): (4)

(i) Find the inverse of $\begin{bmatrix} 3 & 1 & 5 \\ 2 & 7 & 8 \\ 1 & 2 & 5 \end{bmatrix}$ by adjoint method.

(ii) The consumption expenditure E_c of a person with income x , is given by $E_c = 0.0006x^2 + 0.003x$. Find average propensity to consume (APC), marginal propensity to consume (MPC) when his income is ₹ 200. Also find his marginal propensity to save (MPS).

(C) Attempt any ONE of the following questions (Activity)

(4 marks each):

(4)

(i) Complete the following activity :

$$\begin{aligned} \int_0^2 \frac{dx}{4+x-x^2} &= \int_0^2 \frac{dx}{-x^2 + \boxed{} + \boxed{}} \\ &= \int_0^2 \frac{dx}{-x^2 + x + \frac{1}{4} - \boxed{} + 4} \\ &= - \int_0^2 \frac{dx}{\left(x - \frac{1}{2}\right)^2 - (\boxed{})^2} \\ &= \frac{1}{\sqrt{17}} \log \left(\frac{20 + 4\sqrt{17}}{20 - 4\sqrt{17}} \right) \end{aligned}$$

(ii) The rate of growth of population is proportional to the number of inhabitants. If the population doubles in 25 years and the present population is 1,00,000, when will the city have population 4,00,000?

Solution : Let 'P' be the population at time 't'.

Since rate of growth of population is proportional to the no. of inhabitants :

$$\frac{dP}{dt} \propto P$$

\therefore Differential equation can be written as $\frac{dP}{dt} = kP$

where k is constant of proportionality.

$$\therefore \frac{dP}{P} = k \cdot dt$$

On integrating we get

$$\boxed{} = kt + c \quad \text{.....(i)}$$

(i) When $t = 0$, $P = 1,00,000$

\therefore from (i)

$$\log 1,00,000 = k(0) + c$$

$$\therefore c = \boxed{}$$

$$\therefore \log\left(\frac{P}{1,00,000}\right) = kt \quad \text{.....(ii)}$$

(ii) When $t = 25$, $P = 2,00,000$

as population doubles in 25 years

$$\therefore \text{from (ii) } \log 2 = 25k$$

$$\therefore k = \boxed{}$$

$$\therefore \log\left(\frac{P}{1,00,000}\right) = \left(\frac{1}{25} \log 2\right) \cdot t$$

(iii) \therefore when $P = 4,00,000$

$$\log\left(\frac{4,00,000}{1,00,000}\right) = \left(\frac{1}{25} \log 2\right) \cdot t$$

$$\therefore \log 4 = \left(\frac{1}{25} \log 2 \right) \cdot t$$

$$\therefore t = \boxed{} \text{ years}$$

SECTION - II

Q. 4. (A) Select and write the correct answer of the following multiple choice type of questions (1 mark each) : [12]
(6)

(i) The difference between face value and present worth is called _____.

- (a) Banker's discount
- (b) True discount
- (c) Banker's gain
- (d) Cash value

(ii) In an ordinary annuity, payments or receipts occur at _____.

- (a) beginning of each period
- (b) end of each period
- (c) mid of each period
- (d) quarterly basis

(iii) b_{xy} and b_{yx} are _____.

- (a) Independent of change of origin and scale
- (b) Independent of change of origin but not of scale
- (c) Independent of change of scale but not of origin
- (d) Affected by change of origin and scale

(iv) Dorbish-Bowley's Price Index Number is given by _____.

$$(a) \frac{\frac{\Sigma p_1 q_0 + \Sigma p_0 q_1}{\Sigma p_0 q_1} + \frac{\Sigma p_0 q_1}{\Sigma p_1 q_0}}{2} \times 100$$

$$(b) \frac{\frac{\Sigma p_1 q_1 + \Sigma p_0 q_0}{\Sigma p_0 q_0} + \frac{\Sigma p_0 q_0}{\Sigma p_1 q_1}}{2} \times 100$$

$$(c) \frac{\frac{\Sigma p_1 q_0 + \Sigma p_1 q_1}{\Sigma p_0 q_0} + \frac{\Sigma p_1 q_1}{\Sigma p_0 q_1}}{2} \times 100$$

$$(d) \frac{\frac{\Sigma p_0 q_0 + \Sigma p_0 q_1}{\Sigma p_1 q_0} + \frac{\Sigma p_0 q_1}{\Sigma p_1 q_1}}{2} \times 100$$

(v) Objective function of L.P.P. is _____.

- (a) a constraint
- (b) a function to be maximised or minimised
- (c) a relation between the decision variables
- (d) a feasible region

(vi) To use the Hungarian method, a profit maximization assignment problem requires _____.

- (a) Converting all profits to opportunity losses
- (b) A dummy person or job
- (c) Matrix expansion
- (d) Finding the maximum number of lines to cover all the zeros in the reduced matrix.

(B) State whether the following statements are true or false (3)

(1 mark each) :

- (i) Broker is an agent who gives a guarantee to seller that the buyer will pay the selling price of goods.

- (ii) $\sum \frac{p_0q_0}{p_1q_1} \times 100$ is the Value Index Number by simple aggregate method.
- (iii) The optimum value of the objective function of L.P.P. occurs at the center of the feasible region.

(C) Fill in the blanks (1 mark each): (3)

- (i) The banker's discount is always _____ than the true discount.
- (ii) The cost of living index number using Weighted Relative Method is given by _____.
- (iii) The time interval between starting the first job and completing the last job including the idle time (if any) in a particular order by the given set of machines is called _____.

Q. 5. (A) Attempt any TWO of the following questions (3 marks each): (6) [14]

- (i) Deepak's salary was increased from ₹ 4,000 to ₹ 5,000. The sales being the same, due to reduction in the rate of commission from 3% to 2%, his income remains unchanged. Find his sales.
- (ii) For a bivariate data, the regression co-efficient of Y on X is 0.4 and the regression co-efficient of X on Y is 0.9. Find the value of variance of Y if variance of X is 9.
- (iii) The following table shows the index of industrial production for the period from 1976 to 1985, using the year 1976 as the base year. Obtain the trend values for the following data using 4 yearly centered moving averages :

Years	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Index	0	2	3	3	2	4	5	6	7	10

(B) Attempt any TWO of the following questions (4 marks each) : (8)

(i) If for the following data, Walsh's Price Index Number is 150, find 'x' :

Commodity	Base Year		Current Year	
	Price	Quantity	Price	Quantity
	p_0	q_0	p_1	q_1
A	5	3	10	3
B	x	4	16	9
C	15	5	23	5
D	10	2	26	8

(ii) A toy manufacturing company produces five types of toys. Each toy has to go through three machines A, B and C in the order ABC. The time required in hours for each process is given in the following table :

Type	1	2	3	4	5
Machine A	16	20	12	14	22
Machine B	10	12	4	6	8
Machine C	8	18	16	12	10

Find the total elapsed time and also find idle time for machine B.

(iii) A random variable X has the following probability distribution :

x	1	2	3	4	5	6	7
P(x)	k	2k	2k	3k	k^2	$2k^2$	$7k^2+k$

Find (a) k (b) $P(X < 3)$ (c) $P(X > 6)$

Q. 6. (A) Attempt any TWO of the following questions (3 marks each) : (6) [14]

(i) The building is insured for 75% of its value. The annual premium at 0.70 percent amounts to ₹ 2,625. If the building is damaged to the extent of 60% due to fire, how much can be claimed under the policy?

- (ii) Three new machines M_1, M_2, M_3 are to be installed in a machine shop. There are four vacant places A, B, C, D . Due to limited space, machine M_2 can not be placed at B . The cost matrix (in hundred ₹) is as follows :

Machine	Places			
	A	B	C	D
M_1	13	10	12	11
M_2	15	–	13	20
M_3	5	7	10	6

Determine the optimum assignment schedule and find the minimum cost.

- (iii) The eggs are drawn successively with replacement from a lot containing 10% defective eggs. Find the probability that there is at least one defective egg in the lot of 10 eggs.

(B) Attempt any ONE of the following questions (4 marks each) : (4)

- (i) Following table shows the all India infant mortality rates (per '000) for years 1980 to 2010 :

Year	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010
IMR	10	7	5	4	3	1	0

Fit the trend line to the above data by the method of least squares.

- (ii) Minimize : $z = 6x + 2y$
 Subject to : $x + 2y \geq 3$,
 $x + 4y \geq 4$,
 $3x + y \geq 3$,
 $x \geq 0, y \geq 0$

(C) Attempt any ONE of the following questions (Activity) (4)
(4 marks each) :

- (i) For a bivariate data $\bar{x} = 10$, $\bar{y} = 12$, $V(X) = 9$, $\sigma_y = 4$
and $r = 0.6$

Estimate y when $x = 5$

Solution : Line of regression of Y on X is

$$Y - \bar{y} = \boxed{} (X - \bar{x})$$

$$\therefore Y - 12 = r \cdot \frac{\sigma_y}{\sigma_x} (X - 10)$$

$$\therefore Y - 12 = 0.6 \times \frac{4}{\boxed{}} (X - 10)$$

\therefore When $x = 5$

$$Y - 12 = \boxed{} (5 - 10)$$

$$\therefore Y - 12 = -4$$

$$\therefore Y = \boxed{}$$

- (ii) If $X \sim P(m)$ with $P(X = 1) = P(X = 2)$ then find the mean and $P(X = 2)$.

Given $e^{-2} = 0.1353$

Solution : Since $P(X = 1) = P(X = 2)$

$$\therefore \frac{e^{\boxed{}} m^1}{1!} = \frac{e^{-m} m^2}{\boxed{}}$$

$$\therefore m = \boxed{}$$

$$\therefore P(X = 2) = \frac{e^{-2} \cdot 2^2}{2!} = \boxed{}$$

DAY — 03

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2024 II 23

1100

J-809

(M)

MARATHI (02)

Time : 3 Hrs.

(11 Pages)

Max. Marks : 80

कृतिपत्रिका

कृतिपत्रिकेसाठी सूचना :

- (१) आकलन कृती व व्याकरण यांमधील आकृत्या किंवा चौकटी पेनाने अथवा पेन्सिलीने व्यवस्थित काढाव्यात.
- (२) स्वच्छता, नीटनेटकेपणा व लेखननियमांनुसार लेखन यांकडे जाणीवपूर्वक लक्ष द्यावे.

विभाग १ - गद्य

[२०]

कृती १. (अ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(८)

(१) चौकटी पूर्ण करा -

(२)

(य) विचारांची गती म्हणजे -

(र) दिशाविहीन गती म्हणजे -

(२) कारणे लिहा -

(२)

माणूस घरातून दारात आला, की वाहनावर आरूढ होतो, कारण ----

(य)

(र)

0809

वेग हे गतीचे एक रूप आहे. आपले जीवनही स्थिती आणि गती यांत विभागलेले आहे. थांबणे, चालणे, धावणे असे हे जीवनचक्र फिरतच असते. आपल्या विचारांनाही गती असते, जिला आपण प्रगती म्हणतो. ती विचारांची गती असते. गतीला जेव्हा दिशा असते तेव्हाच ती प्रगती या संज्ञेला पात्र ठरते. दिशाविहीन गती ही अधोगती ठरते. आजच्या जीवनात विलक्षण वेगवानता आढळते. रस्ते वाहनांनी व्यापलेले असतात. माणसे घरांत राहतात म्हणूनच अल्पकाळ तरी स्थिर राहतात. एरवी गतीपायी अगतिक होतात.

अहोरात्र भरारणारी आणि थरारणारी वाहने पाहिली म्हणजे आश्चर्य वाटते. ही आली कोठून? आली कशी आणि कशासाठी? पूर्वी देशोदेशींचा इतिहास घडला. लोकांनी जगप्रवासही केला; पण आजच्या एवढी अवखळ वाहने कोठे दिसत नसत. आता माणूस घरातून दारात आला, की वाहनावर आरूढ होतो. वेळ थोडा असतो. कामे बरीच असतात. पायी चालत ती उरकता येत नाहीत. जीवन हे दशदिशांना विभागलेले आहे. मुलांची शाळा एका टोकाला, आपले कार्यालय दुसऱ्या टोकाला, मंडई एका बाजूला तर दवाखाना दूर, कुठल्या तरी दिशेला. जीवनाची ही टोके साधणार कशी? जोडणार कशी? शेवटी गती ही घ्यावीच लागते. यथाप्रमाण गती ही गरज आहे; पण अप्रमाण, अवास्तव आणि अनावश्यक गती ही एक विकृती आहे. आपली कामे यथासांग पार पाडावीत, एवढा वेग जीवनाला असावा. त्यापेक्षा अधिक वेग म्हणजे अक्षम्य आवेग म्हणावा लागेल. तो आत्मघातकी ठरतो.

(३) स्वमत अभिव्यक्ती -

(४)

‘यथा प्रमाण गती ही गरज आहे’ - हे विधान तुमच्या शब्दांत स्पष्ट करा.

किंवा

वाहन चालवत असताना कोणती काळजी घ्यावी, ते सविस्तर लिहा.

(आ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(८)

(१) जेव्हा दात दुखतो तेव्हा लेखकाला होणारे साक्षात्कार -

(२)(४)

(य)

(र)

(२) दुखच्या दाताबद्दलची लेखकाची मते :

(२)

(य)

(र)

दात दुखायला लागला, की तो मुळापासून दुखू लागतो. किंबहुना दाताला मूळ असते हे फक्त तो दुखायला लागला म्हणजेच कळते. माझा दात जेव्हा दुखायला लागला तेव्हा तर माझी खात्रीच झाली, की आपण आरोग्यशास्त्राच्या पुस्तकात पाहिलेले दाताचे चित्र आणि प्रत्यक्ष आपले दात यांत फार फरक असला पाहिजे. आपल्या दाताला मूळ नसून झाडासारख्या मुळ्या असल्या पाहिजेत आणि त्या हिरड्यांत सर्वत्र पसरल्या असल्या पाहिजेत. नाहीतर सगळेच दात दुखत असल्याचा भास मला का व्हावा? प्रत्येक दाताला हात लावून पाहिल्यानंतर ज्या दाताने शंख करायला लावला, तो दुखरा दात याची खात्री झाली. दुखच्या दाताला लहानसा स्पर्शसुद्धा खपत नाही! बरे, हे दुखणे तरी साधे, सरळ असावे? तेही नाही. एखाद्या कवीच्या मनातील जिप्सीसारखा एखादा लाकूडतोड्या माझ्या दाताच्या मुळाशी खोल बसलेला असतो आणि तो एकामागून एक घाव घालीत असतो. असे म्हणतात, की दिवसा सभ्य दिसणारी माणसे रात्री आपल्या खऱ्या रूपात फिरतात. दात हा अवयवही अशाच माणसासारखा असावा. नाहीतरी दिवसा अधूनमधून पण सभ्यपणे दुखणारा दात रात्री राक्षसासारखा अक्राळविक्राळ का होतो? दातांत आणि चोरांत साम्य असते ते याच बाबतीत. दोघेही रात्री गडबड करतात.

(३) स्वमत अभिव्यक्ती :

(४)

लेखकाने दुखच्या दाताची तुलना अक्राळविक्राळ राक्षसाशी केलेली आहे, याबाबत तुमचे मत लिहा.

किंवा

दातदुखीच्या कथा-व्यथा तुमच्या शब्दांत लिहा.

(इ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(४)

(१) खालील चौकटी पूर्ण करा :

(२)

रिमझिम पावसात अडई व वणकी या रानबदकांकडून होणाऱ्या कृती -

(य)

(र)

प्रचंड बुंधा असलेल्या मोहाच्या झाडाला पोखरी असतात. रिमझिम पावसात अडई व वणकी ही रानबदकं पोखरीत घट्टी करून त्यात अंडी घालतात. मोहरानातून तळ्याकडं उडत जाणाऱ्या योणाऱ्या रानबदकांचं दृश्य मोठं गूढ रम्य वाटतं.

माझं वनविभागात जाणं केवळ अपघात नव्हे. ते माझं भाग्य आहे, वनांच्या सावलीत मी वाढलोय. ग्रंथात आढळून येणार नाही असं ज्ञान मी जंगलातून प्राप्त केलंय. गुरुजनांकडून शिकता येणार नाही ते वृक्ष व दगडांनी पढविलयं. वृक्षांइतका धर्मात्मा कुणी नाही. त्यांच्यापासून मी देवाचं अस्तित्व जाणलयं. झाडं जशी सूर्यप्रकाश व दव शोषून घेतात तसं चांगलं तेवढं घेतलय. पानं गळतात. फुलं कोमेजतात. पण ती पुन्हा विकसित होतात. मितव्ययी म्हणजे काय ते जंगलापासून शिकावं. आभाळाच्या, पर्वताच्या, हिरव्या मैदानाच्या चमकणाऱ्या पाण्याच्या केवळ दर्शनानं कितीतरी स्मृती माझ्यात जागृत होतात. तुम्हाला वाटतं ना आपली मुलं विचारी बनावीत, त्यांनी भावनांतील पावित्र्य जाणावं, तर त्यांना जंगलात व पर्वतावर न्या.

(२) कारणे लिहा.

(२)

आपल्या मुलांना जंगलात व पर्वतावर न्यावे, कारण -

(य)

(र)

कृती २. (अ) खालील कवितेच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा : (८)

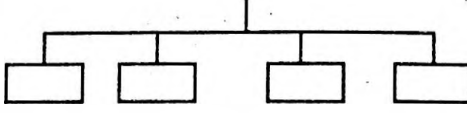
(१) कारणे लिहा - (२)

(य) समुद्र अस्वस्थ होतो, कारण

(र) समुद्र शिणून जातो, कारण

(२) चौकटी पूर्ण करा - (२)

कवीला दिसलेली समुद्राची रूपे

समुद्र कोंडून पडलाय गगनचुंबी इमारतींच्या गर्जाआड.
तो संत्रस्त वाटतो संध्याकाळी : पिंजारलेली दाढी, झिंज्या.
हताशपणे पाहत असतो समोरच्या

बल्लिसाव्या मजल्यावरील मुलाकडे,
ज्याचं बालपण उंचच उंच पण अरुंद झालंय
आणि त्याची त्याला कल्पनाच नाही.

समुद्राच्या डोळ्यांत थकव्याचं आभाळ उतरत येतं
आणि शिणून तो वळवतो डोके.

इमारतींच्या पलीकडच्या रस्त्यावर थकलेल्या

माणसांचे पाय, बसर्ची चाकं.

समुद्र अस्वस्थ होऊन जातो

शहराच्या आयुष्याच्या विचाराने.

तेव्हा तो मनांतल्या मनांतच मुक्त होऊन फिरू लागतो

शहरांतल्या रस्त्यांवरून, वस्त्यांमधून.

उशिरापर्यंत रात्रां तो बसलेला असतो

स्टेशनवरल्या बाकावर एकाकी, समोरच्या

रुळांवरील रहदारी पाहत,

हातांवर डोकं ठेवून अर्धमितल्या डोळ्यांनी.
त्याला आठवतं त्याच्याच शेजारी
पाय मुडपून कसंबसं झोपलेलं एखादं मूल,
ज्याचं बालपण स्टेशनवरल्या बाकाएवढं,
आणि त्याची त्याला कल्पना असावी किंवा नसावी.
समुद्र खिन्न हसतो आणि शिणलेल्या
पापण्या मिटून घेतो.

त्याला काळजी वाटते साऱ्यांच्याच बालपणाची
वयस्कांच्या शहरांतील.

(३) अभिव्यक्ती :

(४)

शहरांतील बाल्यावस्थेच्या जीवनाचे वर्णन तुमच्या शब्दात ते स्पष्ट करा.

(आ) खालील ओळींचा अर्थ लिहा :

(४)

आरशात भेटलीस तरी बोलत नाहीस
ग मन उलगाडून
ओठ मात्र असतात पिळवटलेले, खसकन
देह तोडलेल्या फुलांसारखे,
इतकी कशी वेढून गेलीस या घनगर्द संसारात
जळतेस मात्र अहोरात्र पारंपरिकतेचे
वरदान समजून

(इ) खालीलपैकी कोणतीही एक कृती सोडवा :

(४)

काव्य सौंदर्य :

रंगुनी रंगांत साऱ्या रंग माझा वेगळा !
गुंतुनी गुंत्यांत साऱ्या पाय माझा मोकळा !
कोण जाणे कोटुनी ह्या सावल्या आल्या पुढे;
मी असा की लागती ह्या सावल्यांच्याही झळा !

वरील ओळींतील भावसौंदर्य स्पष्ट करा.

किंवा

रसग्रहण :

सरी- वाफ्यात, कांदं लावते
बाई लावते
नाही कांदं ग, जीव लावते
बाई लावते
काळ्या आईला, हिरवं गोंदते
बाई गोंदते
रोज मातीत, मी ग नांदते
बाई नांदते

वरील काव्यपंक्तींचे रसग्रहण करा.

विभाग ३ - साहित्यप्रकार : कथा

[१०]

कृती ३. खालील उतान्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(४)

(अ) (१) एका वाक्यात उत्तरे लिहा :

(२)

(य) प्रारंभी कथा कोणत्या हेतूने लिहिली गेली ते लिहा.

(२) कथेची व्याख्या लिहा.

प्रारंभी एखादी शिकवण देण्यासाठी, बोध देण्यासाठी कथालेखन केले गेले. नंतर-नंतर मनोरंजन करण्यासाठी किंवा एखादा विचार, भावना, चित्ताकर्षक घटना वाचकांपर्यंत पोहचवण्यासाठी कथा लिहिल्या जाऊ लागल्या. कथेत घटना असतात, कथानक असते, तिच्यात पात्रे असतात. स्थळ, काळ, वेळ यांचाही उल्लेख कथेत असतो. कथेच्या विषयानुसार तिच्यात विशिष्ट वातावरणही असते आणि समर्पक अशी निवेदनशैलीही असते. कथेतील पात्रांच्या परस्परसंबंधातून निर्माण झालेले ताणतणाव, संघर्ष, गुंतागुंतही कथेत असते आणि या सर्वांचा एक उत्कर्षबिंदूही (क्लायमॅक्स) असतो कथेत! अर्थात या सर्व घटकांनी युक्त अशा कथेला समर्पक शेवटही असतो तसेच एक सुयोग्य आणि उत्तम शीर्षक ही असते.

'एक विशिष्ट स्थलकाली पात्रांच्या परस्परसंबंधातून घडलेल्या घटनांचे एखाद्या विशिष्ट हेतूने केलेले उत्कंठावर्धक चित्रण म्हणजे कथा.'

अर्थात प्रत्येक कथेत हे सर्वच घटक असतीलच आणि त्यांचे प्रमाणही सारखे असेल असे म्हणता येणार नाही. एखाद्या कथेत पात्रांना प्राधान्य असेल तर एखाद्या कथेत प्रसंगांना. कधी लेखकाचा दृष्टिकोन अधिक महत्त्वाचा असू शकतो तर एखादी कथा वातावरणनिर्मितीचा हेतू लक्षात घेऊन लिहिली जाऊ शकते. तीच गोष्ट विचारांची आणि भावनांचीही असू शकते.

(२) कथा लेखनासाठीचे आवश्यक असणारे चार मुद्दे लिहा. (२)

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा : (६)

- (य) 'शोध' कथेतील 'टॅक्सी ड्रायव्हर' या पात्रा विषयीचे तुमचे मत लिहा.
(र) घर सोडण्यामागचा अनुचा विचार तुमच्या शब्दांत स्पष्ट करा.
(ल) गावाच्या विकास कार्यात अडचणी निर्माण करणाऱ्या लोकांबद्दल तुमचे मत लिहा.
(व) बापू गुरुजींसारख्या समाजसेवकांसारखे तुम्ही अनुभवलेल्या व्यक्तिमत्त्वाचे वेगळेपण लिहा.

विभाग ४ - उपयोजित मराठी

कृती ४. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा : (४)

- (१) मुलाखत घेताना ध्यावयाची काळजी तुमच्या शब्दात लिहा.
(२) माहितीपत्रकाची उपयुक्तता स्पष्ट करा.
(३) अहवाल लेखन करताना लक्षात घ्यावयाच्या चार बाबी विशद करा.
(४) बातमी आणि वृत्तलेख यांतील फरक थोडक्यात लिहा.

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा :

(१०)

(१) माहितीपत्रकाच्या रचनेची वैशिष्ट्ये लिहा :

सुसंगत व अचूक माहिती उपयुक्तता व परिणामकारक दक्षता
..... माहितीपत्रकाची विशेष काळजी व वेगळेपण
आकर्षक मांडणी व भाषाशैली मनाला भिडणारी शब्दयोजना.

(२) अहवालाचे स्वरूप व आवश्यकता स्पष्ट करा :

हेतू तारीख वेळ, समारोप विविध मुद्दे आरंभ ते शेवट
क्रमाक्रमाने तपशील माहिती संकलन अहवाल
लेखनाची आवश्यकता.

(३) एखाद्या व्यक्तीची मुलाखत कशी घ्यावी, हे खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा :

मुलाखतीचा प्रारंभ मुलाखतदात्याचे कार्य मुलाखतीचा
मध्य प्रश्नांची लवचीकता मुलाखत समारोप.

(४) वृत्तलेखांचे प्रकार खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा :

बातमीवर आधारित वृत्तलेख व्यक्तिचित्रणात्मक वृत्तलेख
..... मुलाखतीवर आधारित वृत्तलेख ऐतिहासिक स्थळ
..... गूढ, विस्मय, नवल यांवर आधारित वृत्तलेख.

विभाग ५ - व्याकरण व लेखन

[२०]

कृती ५: (अ) सूचनेनुसार कृती करा :

(१०)

(१) (य) योग्य पर्याय निवडा :

(१)

निशिगंधासारखा निशिगंधच होय.

वरील विधानाचे उद्गारार्थी वाक्य ओळखून लिहा :

(१) निशिगंध हा निशिगंधच असेल!

(२) निशिगंध म्हणजे निशिगंधच!

(३) निशिगंधासारखा निशिगंधच कसा!

(४) निशिगंध म्हणजे गंध!

- (र) सूचनेप्रमाणे सोडवा : (१)
पुढील सगळे मार्ग बंदच होते.
(नकारार्थी वाक्य करा.)
- (२) (य) योग्य पर्याय निवडा : (१)
'पतिपत्नी' या सामासिक शब्दातील समास ओळखून लिहा.
(१) कर्मधारय समास
(२) द्वंद्व समास
(३) अव्ययीभाव समास
(४) तत्पुरुष समास
- (र) 'पावलोपावली' या सामासिक शब्दातील समासाचे नाव लिहा. (१)
- (३) (य) योग्य पर्याय निवडा : (१)
'मी हलकेच उठतो' या वाक्यातील प्रयोग ओळखून लिहा :
(१) कर्तरी प्रयोग
(२) कर्मणी प्रयोग
(३) भावे प्रयोग
(४) यापैकी नाही
- (र) 'भावे प्रयोग' असलेले वाक्य शोधून लिहा : (१)
(१) त्यांना आपण जपलं पाहिजे.
(२) मी डायनिंग टेबल जवळ येतो.
(३) हा संदेश मला पोहोचवता आला.
(४) तुम्ही गाडीतच बसा.
- (४) (य) मुंगी उडाली आकाशी (१)
तिने गिळिले सूर्यासी !
वरील काव्यपंक्तीतील अलंकार ओळखून लिहा.
(१) अर्थान्तरन्यास
(२) अनन्वय
(३) अतिशयोक्ती
(४) अपन्हृती

(र) चौकट पूर्ण करा : (१)

'आहे ताजमहाल एक जगती तो तोच त्याच्यापरी :

या वाक्यातील उपमान ओळखा.

(५) (य) 'फितूर होणे' या वाक्प्रचाराचा अर्थ खालील पर्यायांतून ओळखून लिहा : (१)

(१) दगाबाजी करणे.

(२) बोलणी करणे.

(३) शरण जाणे.

(४) अपमान स्वीकारणे

(र) 'फितूर होणे' या वाक्प्रचाराचा वाक्यात उपयोग करा. (१)

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे २०० ते २५० शब्दांत निबंध लिहा : (१०)

(१) निसर्ग माझा सखा

(२) माझा आवडता लेखक / कवी

(३) मी समुद्र बोलतोय

(४) क्रीडांगण बोलू लागले तर

(५) वृत्तपत्रांचे महत्त्व

DAY—

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2024

II

23

1500

J - 818

(U)

URDU (05)

Time : 3 Hrs.

(16 Pages)

Max. Marks : 80

سرگرمی نامے کے لیے ہدایات

- (۱) ”سرگرمی نامے“ میں دی ہوئی ہدایات کے مطابق خاکے صرف پین سے بنائیں۔
- (۲) ”سرگرمی نامے“ کی معروضی سرگرمیاں اور قواعد پر مبنی سرگرمیوں کی جانچ ممتحن ہدایات کے عین مطابق کرتا ہے، اس لیے ہدایات بغور پڑھیں۔
- (۳) ”سرگرمی نامے“ کا تحریری حصہ جانچتے وقت ممتحن آپ کی تحریری مہارت، مؤثر انداز بیان، پرکشش خیالات، مناسب الفاظ، جملوں کا تسلسل، بر محل موزوں اشعار، محاورے، کہاوتوں اور بولی کے استعمال، املا وغیرہ پر خصوصی توجہ دیتے ہوئے نمبرات تفویض کرتا ہے۔
- (۴) خوش خطی اور صفائی کا خیال رکھیں۔

حصہ ۱ : نثر۔ کل نمبرات 20

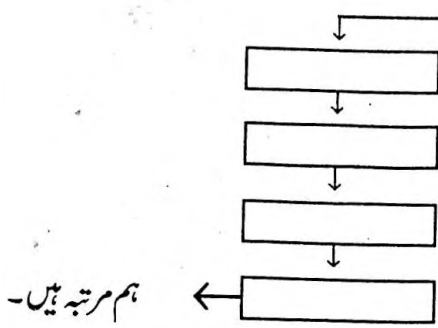
- (7) سوال 1 :- (الف) درج ذیل درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔

(2)

رواں خاکہ مکمل کیجئے۔

(1)

مصنف کی نظر میں

ہم مرتبہ ہیں۔

میں نے خبریں پڑھی ہیں کہ طب اور جراحی نے اعصابی مریضوں کو شفا بخشی ہے اور نفسیاتی تجزیوں کا بھرم کھول دیا ہے۔ عقیدت مندی شامل حال ہو تو سیانے، اوجھاء، عامل، نجومی، پاسٹ، قیافہ شناس اور حضرات کے ماہرین بھی ماضی و مستقبل کے پردے اٹھا سکتے ہیں اور ان سب کو بھی اپنے اپنے شعبوں پر سائنس ہونے کا دعویٰ ہے۔

میں مشرق اور مغرب کے فرق و امتیاز کو جغرافیائی مفروضے ماننا ہوں۔ سورج کے طلوع و غروب کے مقامات کا فرق انسانیت اور انسانی مسائل پر اثر انداز نہیں ہوتا۔ کہیں صبح ہوتی ہے کہیں دوپہر، کہیں شام تو کہیں رات اور یہ سب بہ یک وقت ہوتا ہے۔ یورپ اور امریکہ کے شاعروں کے سامنے جو مسائل ہیں، ان کے درجات مختلف ہیں لیکن نوعیت ایک ہے۔ وہاں کے واقعات بے شک ہمارے لئے خبر ہیں۔ ہم ابھی ان مسائل سے اس شدت کے ساتھ دوچار نہیں ہوئے۔ میرے شہر میں کارخانے کی چینی اور اونچا پیڑ متوازی خطوط ہیں۔ ماضی نہ یہاں زندہ ہے نہ مردہ۔ فطرت اور مشین کے مسائل بھی یہاں اتنے شدید نہیں ہیں۔ یہ وہ زندگی ہے جسے میں جیتتا ہوں، دیکھتا ہوں، سوچتا ہوں، محسوس کرتا ہوں۔

میں جانتا ہوں کہ شاعری نیا موڑ لے چکی ہے اور اس میں اور زندگی میں بے تکلف، بے حجاب اور براہ راست رشتہ مستحکم ہو چکا ہے۔ آج کا شاعر اپنی

بات کہتا ہے، اس کے پاس معمولات ہیں۔ معمولات پر غور و فکر اور تحقیق کر کے سائنس آج ابو العلوم بن چکا ہے لیکن شعور اور احساس کی دنیا میں فنون و ادب نے سائنس کے طرز عمل کے بجائے سیاست کے سطحی طرز عمل کو اپنا کر اور اپنے آپ کو دوسروں کا کچھ لگو اور آگہ کار بنا کر اپنی اہمیت، وقعت اور توقیر کو گھٹایا ہے۔ اب یہ نہ ہوگا۔ میری نظر میں فلسفی، سائنسداں، فن کار اور ادیب ہم مرتبہ ہیں۔

(۲) درج ذیل متبادلات سے صحیح متبادل جواب تلاش کر کے مکمل جملہ لکھئے۔ (2)

(i) اعصابی مریضوں کو شفا بخشنے والے اور نفسیاتی تجزیوں کا بھرم کھولنے والے

علوم

(الف) سیاسی

(ب) تکنیکی

(ج) طب اور جراحی

(د) ادبی

(ii) مصنف مشرق اور مغرب کے فرق و امتیاز کو

(الف) طلوع آفتاب مانتے ہیں

(ب) غروب آفتاب مانتے ہیں

(ج) تاریخی مفروضے مانتے ہیں

(د) جغرافیائی مفروضے مانتے ہیں

(iii) مصنف نے شاعروں کے مسائل کا موازنہ کیا

(الف) یورپ اور امریکہ کے

(ب) یورپ، امریکہ اور برطانیہ کے

(ج) یورپ، امریکہ اور ہندوستان کے

(د) یورپ اور برطانیہ کے

(iv) شعور اور احساس کی دنیا میں فنون و ادب نے اپنایا ہے.....

(الف) سائنس کا طرزِ عمل

(ب) ادیب کا طرزِ عمل

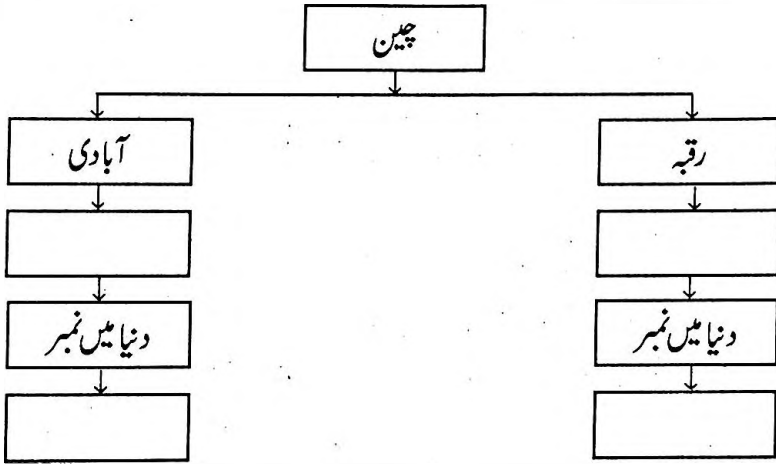
(ج) سیاست کا طرزِ عمل

(د) فلسفی کا طرزِ عمل

(۳) کچھ لگو (چاپلوسی) انسان کی اہمیت، وقعت اور توقیر گھٹا دیتی ہے، ذاتی رائے تحریر کیجئے۔ (3)

(ب) درج ذیل درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (7)

(۱) شجری خاکہ مکمل کیجئے۔ (2)

چین رقبے کے لحاظ سے سوویت یونین اور کینیڈا کے بعد دنیا کا تیسرا بڑا ملک ہے جس کا مجموعی رقبہ چھیانوے لاکھ مربع کلومیٹر ہے اور آبادی کے لحاظ سے تو دنیا کا سب سے بڑا ملک ہے۔ اس کی آبادی ایک ارب سے زائد ہے۔ یہ پورا علاقہ بڑی متنوع اور رنگارنگ جغرافیائی خصوصیات کا حامل ہے۔ اس میں سر بہ فلک پہاڑوں کے طویل سلسلے بھی ہیں، لہق و دق صحرا بھی، اور نظر افروز سبزہ زار بھی۔ چنانچہ بیجنگ تک سفر میں تھوڑے تھوڑے وقفوں سے یہ علاقے نظر آتے رہے۔ قراقرم

کا سلسلہ کوہ ختم ہوتے ہی ایسا بے آب و گیاہ ریگستان شروع ہو گیا جس میں حد نظر تک زندگی کے آثار دکھائی نہیں دیتے تھے۔ اس کے بعد پھر برف پوش پہاڑوں کا ایک طویل سلسلہ آگیا اور نشیب و فراز کا یہ سلسلہ بیچنگ پہنچنے تک جاری رہا۔ غالباً اسی وجہ سے کہا جاتا ہے کہ چین کو اگر مغرب سے اس طرح دیکھا جاسکے کہ مشرق کے ساحلی علاقوں تک پورا خطہ سامنے ہو تو ایک زینہ سا اترتا نظر آئے گا۔

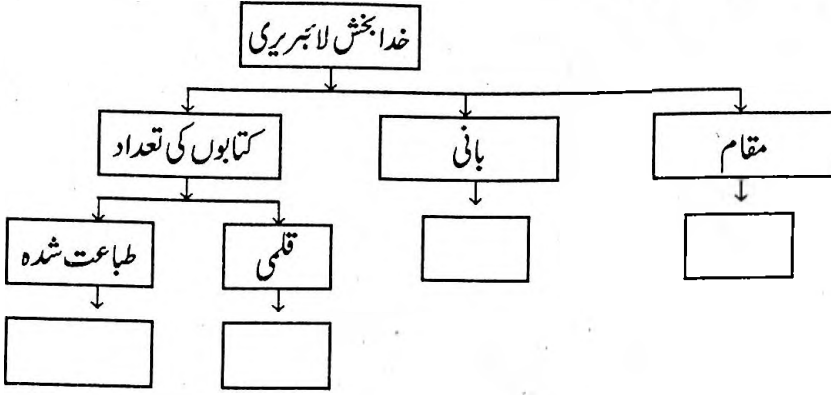
تقریباً چھ گھنٹے کی پرواز کے بعد جہاز بیچنگ کے ہوائی اڈے پر اتر تو یہاں شام کے چار بجے تھے۔ لاؤنج عبور کرنے کے بعد چائنا اسلامک ایسوسی ایشن کے عہدے داران اور چین کے محکمہ مذاہب کے نائب صدر استقبال کے لئے موجود تھے۔ چین میں ہماری میزبانی چوں کہ چائنا اسلامک ایسوسی ایشن کر رہی تھی اس لیے وی آئی پی لاؤنج میں ان حضرات کے ساتھ کچھ دیر رسمی گفتگو رہی اور نماز عصر وہیں ادا کرنے کے بعد ہم ہوائی اڈے سے روانہ ہوئے۔ ہمارے قیام کا انتظام ایک ہوٹل میں کیا گیا تھا جو یہاں ”اقلیتی قومیتوں کے محل“ کے نام سے مشہور ہے اور اسکی دس منزلہ شاندار عمارت بیچنگ کے مین روڈ ”چانگ این اسٹریٹ“ پر واقع ہے۔

(۲) درج ذیل سرگرمیوں کے جوابات ایک ایک جملے میں تحریر کیجئے۔

- (i) مصنف کی میزبانی کرنے والی تنظیم کا نام لکھئے۔
(ii) مصنف کے قیام والی ہوٹل جس نام سے مشہور ہے لکھئے۔

(۳) تاریخی مقامات کی سیر کی اہمیت پر روشنی ڈالیئے۔

(ج) درج ذیل غیر درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

خدا بخش اور نیشنل پبلک لاہری صوبہ بہار کے شہر پٹنہ میں واقع ہے۔ اس کے بانی خدا بخش خان صوبہ بہار کے تعلیمی خانوادے کے فرزند تھے۔ خدا بخش کے والد مولوی محمد بخش چھپرہ کے متوطن اور بہار کے نامور وکیل تھے۔ قانون کی کتب کے مطالعہ کے ساتھ فارسی اور اردو ادب کا اعلیٰ ذوق رکھتے تھے۔ ان کے ذخیرہ کتب میں ڈیڑھ ہزار قلمی کتابیں محفوظ تھیں۔ انتقال سے قبل مولوی محمد بخش نے اپنے ہونہار فرزند سے وصیت کی کہ ان کی وفات کے بعد وہ ان نایاب کتب کی حفاظت کی ذمہ داری قبول کریں۔

خدا بخش بھی ایک نامور وکیل تھے اور اردو ادب عالیہ کا عمدہ ذوق ان کی سرشت میں شامل تھا۔ موروثی کتب کے مطالعے نے ان کے ذوق کو جلا بخشی اور یہ شوق جنون اختیار کر گیا۔ غرض انھوں نے اعلان کر دیا کہ جو کوئی قلمی مخطوطات فروخت کرنے کی غرض سے آئے گا اس کے آمد و رفت کا خرچ دیا جائے گا اور مخطوطہ قابل قدر رہا تو منہ مانگی قیمت دی جائے گی۔ اس اعلان سے یہ فائدہ ہوا کہ پورے ملک سے قابل قدر اور نایاب کتابیں خدا بخش خان کے یہاں آنے لگیں۔ اس طرح لاہری میں اردو، عربی، ترکی، فارسی اور پشتو کی ۲۲،۰۰۰ قلمی کتابیں اور تقریباً ساڑھے تین لاکھ کتب طباعت شدہ محفوظ ہو گئیں۔ خدا بخش لاہری اپنے علمی اور تحقیقی مواد کی بنا پر ساری دنیا میں مشہور ہے جس سے اہل علم اور دانشور حضرات استفادہ کرتے ہیں۔

- (۲) ہدایت کے مطابق ذخیرہ الفاظ کی سرگرمیاں مکمل کیجئے۔
- (i) لفظ ”نقصان“ کا متضاد اقتباس سے تلاش کر کے لکھئے۔
- (ii) لفظ ”مخطوطہ“ کی جمع اقتباس سے تلاش کر کے لکھئے۔
- (۳) ”لابریری (کتب خانہ) کی اہمیت“ پر اظہار خیال کیجئے۔

حصہ ۲ : نظم / غزل / قطعہ / رباعی۔ کل نمبرات 16

سوال 2 :- (الف) درج ذیل درسی نظم کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔

(۲) پہلی جوڑی کی مناسبت سے دوسری جوڑی مکمل کیجئے۔

- (i) سحر: تیغ : : آفتاب :
- (ii) رزم کا عرصہ : ہل چل پڑ گئی : : آسمان کا خیمہ :
- (iii) دریائے فوج : موجزن : : بستیاں :
- (iv) مدعی کی صف : کونجوں کی قطار : : نواب کے لشکری :

ماں کیا ہے، ہفت گنج خسروی
 اک ہی کو نواب بخشے ہے شتاب
 فر سام و رستم اس کی بندگی
 داخلِ خدام یاں افراسیاب
 جس سحر جرات سے کھینچی اس نے تیغ
 ڈھال رکھے منہ پہ، نکلا آفتاب
 رزم کے عرصے میں ہل چل پڑ گئی
 آسمان کے خیمے کی کانپی طناب
 خرمن آسا جل گیا انبوہِ خصم
 چل پڑی جو اس کی تیغ برق تاب

دیو تھے گو معرکے میں بے شمار
 ایک ٹھہرا ہو مقابل، کیا حساب
 مدعی کی صف ہے کونجوں کی قطار
 لشکری اس فوج کا ہر اک عقاب
 موجزن جیدھر ہو وہ دریائے فوج
 بستیاں اس سمت کی جیسے حساب
 گرد اس لشکر کی گر ہووے بلند
 پھر زمین و آسمان میں ہے حجاب
 داوری و منصفی سن، دلیراں
 چھوڑدیں عشاق پر کرنا عتاب
 رفیع بدعت چاہے تو پھر کیا مجال
 اٹھ سکے جو نغمہ چنگ و رباب

(2) اقتباس کی روشنی میں صحیح متبادل جواب چن کر مکمل جواب تحریر کیجئے۔ (۲)

(i) انبوه خصم کے جلنے کی وجہ

- (الف) تیر اندازی ہے (ب) تیغ برق تاب ہے
 (ج) گولہ باری ہے (د) شعلہ باری ہے

(ii) نواب صاحب کی فوج کے مقابل

- (الف) ایک بھی پہلوان نہ ٹھہر سکا
 (ب) ایک بھی بہادر نہ ٹھہر سکا
 (ج) ایک بھی دیونہ ٹھہر سکا
 (د) ایک بھی سپہ سالار نہ ٹھہر سکا

(iii) نواب صاحب کے لشکر کی گرد بلند ہونے پر

(الف) زمین پہ جاب ہو جاتا

(ب) آسمان میں جاب ہو جاتا

(ج) زمین و آسمان میں جاب ہو جاتا

(د) دلبر و عاشق کے درمیان جاب ہو جاتا

(iv) نواب صاحب بدعت رفع کرنا چاہیں تو

(الف) رقص و سرود کی محفل نہیں جم سکتی

(ب) نعمہ چنگ و رباب نہیں اٹھ سکتے

(ج) رقص و سرود کی محفل جم سکتی ہے

(د) نعمہ چنگ و رباب اٹھ سکتے ہیں

(۳) درج ذیل شعری استعسانی وضاحت کیجئے۔ (2)

مال کیا ہے، ہفت گنج خسروی

اک ہی کو نواب بخشے ہے شتاب

(ب) درج ذیل درسی غزل کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (6)

(۱) درج ذیل کے بدلے میں شاعر کی خواہشات لکھ کر جدول مکمل کیجئے۔ (2)

	(i) زخمی بصیرتیں
	(ii) بے منظری کی دھند
	(iii) تیشہ زنی کا شیوہ
	(iv) خلاؤں کی پیمائش

سیم و گہر، نہ تاج و کمر چاہیے ہمیں

داؤ ہنر، بہ طرزِ دگر چاہیے ہمیں

زخموں سے پُور پُور ہیں، سب کی بصیرتیں

کس سے کہیں، شعورِ نظر چاہیے ہمیں

ہے رہروانِ شوق کو یہ بانگین بہت
 چہرے پہ بس غبارِ سفر چاہیے ہمیں
 اوروں سے مختلف ہے ہمارا معاملہ
 شوریدہ سرہیں، دشت میں گھر چاہیے ہمیں
 تم شوق سے خلاؤں کی پیمائش کرو
 اپنی زمیں پہ راہ گزر چاہیے ہمیں
 یہ ذات کا طلسم، یہ بے منظری کی دُھند
 یوں ہے کہ چشمِ خویش بگر چاہیے ہمیں
 تیشہ زنی تو شیوہ اہلِ قلم نہیں
 ہیرے تراشنے کا ہنر چاہیے ہمیں
 کیوں اے فضا چراغِ جلاکین چراغ سے
 خورشید اپنا، اپنی سحر چاہیے ہمیں

(۲) ایک جملے میں سبب بیان کیجئے۔

- (i) شاعر دشت میں گھر چاہتے ہیں۔
 (ii) شاعر اوروں کے چراغ سے چراغ جلا کر نہیں چاہتے۔

(۳) درج ذیل شعری استحصانی وضاحت کیجئے۔

سیم و گہر، نہ تاج و کمر چاہیے ہمیں
 دادِ ہنر، بہ طرزِ دگر چاہیے ہمیں

(۴) درج ذیل شعری اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے استحصانِ کلام کی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(2) سرگرمی مکمل کیجئے۔ (1)

(i) پیرزال سے مراد :

(ii) صنعت :

(iii) ہمزہ کی اضافت :

(iv) ایک قافیہ :

دنیا سے ذوقِ رشیدِ الفت کو توڑ دے

جس سرکا ہے یہ بال اسی سر میں جوڑ دے

پر ذوق تو نہ چھوڑے گا اس پیرزال کو

یہ پیرزال گر تجھے چاہے تو چھوڑ دے

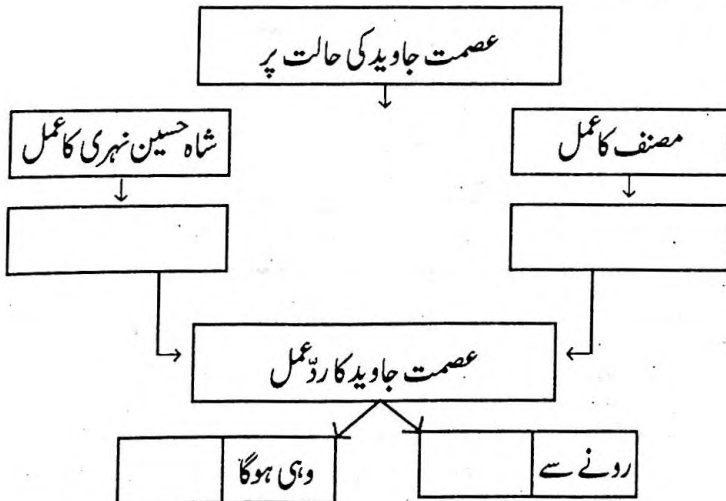
(2) درج ذیل مصرعے کی استہسانی وضاحت کیجئے۔ (۲)

دنیا سے ذوقِ رشیدِ الفت کو توڑ دے

حصہ ۳ : اضافی مطالعہ۔ کل نمبرات 12

سوال 3 :- (الف) درج ذیل درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(2) خاکہ مکمل کیجئے۔ (1)

پروفیسر عبدالستار دہلوی اپنے مضمون ڈاکٹر عصمت جاوید کی ترجمہ نگاری اور زبان دانی، میں لکھتے ہیں: ”عصمت جاوید صاحب کا اورنگ آباد کے گورنمنٹ کالج میں تبادلہ روشنی کی کرن ثابت ہوا اور انہوں نے یہاں آکر علمی فتوحات حاصل کیں۔ عصمت جاوید صاحب بہت اچھے شاعر تھے۔ مطالعہ وسیع تھا۔ تنقید سے دلچسپی تھی مگر زبان و بیان کے بارے میں ان کا طرز فکر روایتی تھا۔ وہ زبان کے تعلق سے جدید لسانیات کے اصولوں اور انداز فکر سے ہمیشہ مجھ سے اختلاف کرتے رہے۔ یوں بھی عمر میں ان سے چھوٹا تھا، اس لحاظ سے بھی مجھ سے اختلاف کرنا ان کے لئے جائز تھا۔ وہ صدر شعبہ تھے۔ اپنے جونیئر کی باتوں سے اختلاف کرنا اور اپنے علم کا اظہار کرنا، ان کا مزاج تھا مگر آہستہ آہستہ انہوں نے بھی لسانیات پر چند بنیادی کتابوں کا مطالعہ کرنا شروع کیا۔ ان کی لسانیات سے دلچسپی کا یہی پس منظر ہے۔ وہ اب مشرف بہ لسانیات ہو گئے ہیں۔“

زبان خلق کو نثارہ خدا سمجھو۔ کہتے ہیں کہ ان کی ذات سے ہر کسی کو فائدہ پہنچا۔ وہ اپنے آپ سے خود بھی مستفید ہوتے رہے۔ وہ ہر اس شخص سے رابطے میں رہے جس سے کام ہوتا اور جن سے کام نہ بھی ہوتا ہو۔ آخری زمانے میں بڑی مایوسی کی گفتگو کرتے تھے۔ زندگی کے آخری چند دن رہ گئے تھے۔ میں اور شاہ حسین نہری ان کی عیادت کے لئے گئے۔ ان کی حالت دیکھ کر شاہ حسین نہری رونے لگی۔ میری آنکھیں بھی نم ہو گئیں۔ انہوں نے بہت پرسکون لہجے میں کہا: ”رویئے مت، رویئے مت۔ وہی ہوگا جو منظور خدا ہوگا۔“

(۲) درج ذیل کے لیے صحیح متبادل جواب تلاش کر کے مکمل جملہ لکھئے۔

(۱) عصمت جاوید کا تبادلہ ہوا

- (الف) ممبئی گورنمنٹ کالج میں
 (ب) اورنگ آباد گورنمنٹ کالج میں
 (ج) ناسک گورنمنٹ کالج میں
 (د) ناگپور گورنمنٹ کالج میں

(ii) مصنف سے اختلاف کرنا عصمت جاوید کے لئے

- (الف) جائز تھا
(ب) جائز نہیں تھا
(ج) برحق تھا
(د) برحق نہیں تھا

(iii) زبانِ خلق کو نقارۂ خدا سمجھو کا مطلب

- (الف) عوام کی آواز کو دل کی آواز سمجھنا
(ب) عوام کی بات کو غیر اہم سمجھنا
(ج) عوام کی مخالفت کرنا
(د) عوام کے خیالات کو خدا کا اعلان سمجھنا

(iv) کہتے ہیں کہ عصمت جاوید کی ذات سے

- (الف) چند لوگوں کو فائدہ پہنچا
(ب) ہر کسی کو فائدہ پہنچا
(ج) کسی کو فائدہ نہیں پہنچا
(د) جن سے ان کو کام تھا انہیں کو فائدہ پہنچا

(2) (۳) ”بیمار کی عیادت کا رِثواب ہے“ اس پر اپنا خیال تحریر کیجئے۔

(6) (ب) درج ذیل میں سے کوئی دو سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

- (۱) مصنفہ کے ذریعے بیان کیا گیا منٹو کا سراپا تحریر کیجئے۔
(۲) ”شب آہنگ“ کے پیش لفظ کے بغیر شائع ہونے کے سبب پر روشنی ڈالئے۔
(۳) ”حدیقین سے حدگماں تک“ کی روشنی میں عزیز قیسی کی شاعری کے بارے میں لکھئے۔

(۴) باقر مہدی کے اعزاز میں رکھی گئی ادبی نشست کے بارے میں تفصیل قلم بند کیجئے۔

(۵) عصمت چغتائی نے منٹو کی زندگی کے آخری ایام کا جو نقشہ کھینچا ہے اسے لکھئے۔

حصہ ۴ : قواعد۔ کل نمبرات 14

سوال 4 :- (الف) ہدایات کے مطابق سرگرمیاں مکمل کیجئے۔ (8)

(1) درج ذیل محاوروں کا اپنے جملوں میں استعمال کیجئے۔ (2)

(i) پھوٹ پھوٹ کر رونا

(ii) خون پسینہ ایک کرنا

(2) ہدایت کے مطابق سرگرمی مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک) (2)

(i) وہ ایسی شال پا کر بہت خوش ہوگی۔ (فجائیہ جملے میں تبدیل کیجئے)

(ii) کیا محتاجوں کے ساتھ ایسا ہی سلوک کرنا چاہیے؟

(جملے کے استفہام کو انکار میں تبدیل کیجئے)

(3) درج ذیل سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک) (2)

(i) میری شال کیا ہوئی؟

(درج بالا جملے کا صرفی تجزیہ کیجئے)

(ii) گورا وہی حرکتیں کرتا تھا جو لفٹینی کے منافی تھیں۔

(درج بالا جملے کی قسم بتا کر نحوی تجزیہ کیجئے)

(4) درج ذیل افعال سے اسم بنائیے۔ (2)

اسم	افعال
	جلنا
	اکتانا

(6) (ب) ہدایات کے مطابق ذیل کی سرگرمیاں مکمل کیجئے۔

(2) (1) ہدایت کے مطابق سرگرمی مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک)

(i) درج ذیل شعر کی صنعت پہچان کر اس کی قسم شناخت کیجئے۔

دل کو میرے ہر ایک طرح مطمئن بنا
غم دے تو غم کے ساتھ کوئی غمگسار دے

(ii) درج ذیل شعر سے لف و نشر سے ربط رکھنے والے الفاظ آمنے سامنے لکھیے۔

بحر و بر میں جھاڑ دے دامن اگر توفیق کا
قطرہ ڈر بے بہا ہو لعلِ سنگِ بے بہا

(1) (۲) درج ذیل اشعار میں سے کسی ایک شعر میں آنے والی تینیس کا نام لکھئے۔

(i) جو کئی باتاں کی سپیاں کوں پیارے
کرے مطلب کے پڑموتیاں دو سارے

(ii) چشمِ غضب سے نیم نگہ میرے واسطے
اک نیچے ہے زہر میں گویا بجھا ہوا

(3) (۳) درج ذیل اشعار میں سے کسی ایک شعر کی تقطیع کیجئے اور بحر کا نام لکھئے۔

(i) صبا خاکِ دل سے بچا اپنا دامن
ابھی اس میں چنگاریاں اور بھی ہیں

(ii) محبت کا تری بندہ ہر اک کو اے صنم پایا
برابر گردنِ شاہ و گدا دونوں کو خم پایا

حصہ ۵ : اطلاقی تحریر۔ کل نمبرات 18

سوال 5 :- (الف) آپ کے شہر کے گورنمنٹ میڈیکل کالج میں داخلہ پانے والے طالب علم / طالبہ سے ملاقات (انٹرویو) کے لیے صرف سوالات ترتیب دیجئے۔

(i) ابتدائی تعلیم و حالات

(ii) والدین اور اساتذہ کا تعاون

(iii) ترغیب

(iv) مشکلات و پریشائیاں

(v) طلبہ کے نام پیغام

(ب) ”خون عطیہ کمپ“ کے انعقاد سے متعلق درج ذیل نکات کی مدد سے تعارف نامہ ترتیب دیجئے۔

(i) تنظیم کا نام

(ii) دن، تاریخ، مقام

(iii) نعرہ

(iv) مزید نکات

(ج) آپ کے کالج میں منائی گئی ”تقریب یوم اساتذہ“ کی روداد تحریر کیجئے۔

(د) ”موبائل کا بے جا استعمال تعلیم میں رکاوٹ کا سبب“ اس موضوع پر فیچر تحریر کیجئے۔

DAY — 02

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2024	II	22	1100	J-802	(H)
HINDI (04)					
Time : 3 Hrs.		(15 Pages)		Max. Marks : 80	

कृतिपत्रिका

कृतिपत्रिका के लिए सूचनाएँ :

- (१) सूचना के अनुसार गद्य, पद्य, विशेष अध्ययन तथा व्यावहारिक हिंदी की कृतियों में आवश्यकता के अनुसार आकृतियों में ही उत्तर लिखना अपेक्षित है।
- (२) सभी आकृतियों के लिए पेन का ही उपयोग कीजिए।
- (३) सभी आकृतियों में उत्तर पेन से ही लिखना आवश्यक है।
- (४) व्याकरण विभाग में पूछी गई कृतियों के उत्तरों के लिए आकृतियों की आवश्यकता नहीं है।

विभाग - १. गद्य (अंक-२०)

कृति १ (अ) निम्नलिखित गद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

बड़े प्रयत्न से बनवाई रजाई, कोट जैसी नित्य व्यवहार की वस्तुएँ भी जब दूसरे ही दिन किसी अन्य का कष्ट दूर करने के लिए अंतर्धान हो गईं तब अर्थ के संबंध में क्या कहा जावे, जो साधन मात्र है। वह संध्या भी मेरी स्मृति में विशेष महत्त्व रखती है जब श्रद्धेय मैथिलीशरण जी निराला जी का आतिथ्य ग्रहण करने गए।

बगल में गुप्त जी के बिछौने का बंडल दबाए, दियासलाई के क्षण प्रकाश, क्षीण अंधकार में तंग सीढ़ियों का मार्ग दिखाते हुए निराला जी हमें उस कक्ष में ले गए जो उनकी कठोर साहित्य साधना का मूक साक्षी रहा है।

आले पर कपड़े की आधी जली बत्ती से भरा पर तेल से खाली मिट्टी का दिया मानो अपने नाम की सार्थकता के लिए जल उठने का प्रयास कर रहा था।

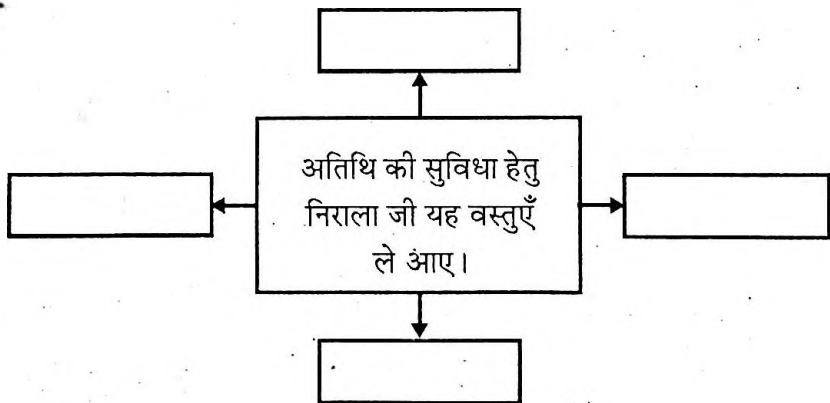
वह आलोकरहित, सुख-सुविधा शून्य घर, गृहस्वामी के विशाल आकार और उससे भी विशालतर आत्मीयता से भरा हुआ था। अपने संबंध में बेसुध निराला जी अपने अतिथि की सुविधा के लिए सतर्क प्रहरी हैं। अतिथि की सुविधा का विचार कर वे नया घड़ा खरीदकर गंगाजल ले आए और धोती-चादर जो कुछ घर में मिल सका; सब तख्त पर बिछाकर उन्हें प्रतिष्ठित किया।

तारों की छाया में उन दोनों मर्यादावादी और विद्रोही महाकवियों ने क्या कहा-सुना, यह मुझे ज्ञात नहीं पर सवेरे गुप्त जी को ट्रेन में बैठाकर वे मुझे उनके सुख शयन का समाचार देना न भूले।

ऐसे अवसरों की कमी नहीं जब वे अकस्मात् पहुँचकर कहने लगे-मेरे इक्के पर कुछ लकड़ियाँ, थोड़ा घी आदि रखवा दो। अतिथि आए हैं, घर में सामान नहीं है।

(१) संजाल पूर्ण कीजिए:

(२)

(२) निम्नलिखित शब्दों के लिए गद्यांश में आए हुए समानार्थी शब्द ढूँढ़कर लिखिए :

(२)

- (१) मेहमान → _____
(२) प्रयास → _____
(३) शाम → _____
(४) दीपक → _____

(३) 'आतिथ्य भाव' हमारे संस्कार हैं,' इस विषय पर अपने विचार ४० से ५० शब्दों में लिखिए।

(२)

(आ) निम्नलिखित गद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए :

(६)

सुधारक होता है करुणाशील और उसका सत्य सरल विश्वासी। वह पहले चौंकता है, फिर कोमल पड़ जाता है और तब उसका वेग बन जाता है शांत और वातावरण में छा जाती है सुकुमारता।

पाप अभी तक सुधारक और सत्य के जो स्रोत पढ़ता जा रहा था, उनका करता है यूँ उपसंहार "सुधारक महान है, वह लोकोत्तर है, मानव नहीं, वह तो भगवान है, तीर्थंकर है, अवतार है, पैगंबर है, संत है। उसकी वाणी में जो सत्य है, वह स्वर्ग का अमृत है। वह हमारा वंदनीय है, स्मरणीय है, पर आदर्श को कब, कहाँ, कौन पा सकता है? और इसके बाद उसका नारा हो जाता है, "महाप्रभु सुधारक वंदनीय है, उसका सत्य महान है, वह लोकोत्तर है।"

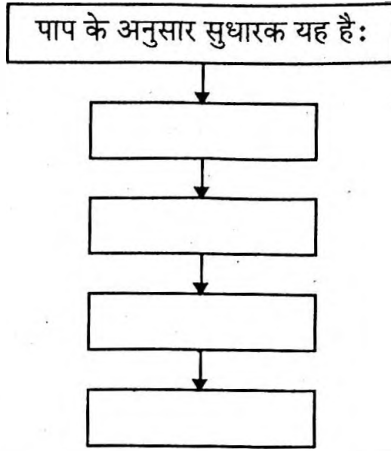
यह नारा ऊँचा उठता रहता है, अधिक-से-अधिक दूर तक उसकी गूँज फैलती रहती है, लोग उसमें शामिल होते रहते हैं। पर अब उसका ध्यान सुधारक में नहीं; उसकी लोकोत्तरता में समाया रहता है, सुधारक के सत्य में नहीं, उसके सूक्ष्म-से-सूक्ष्म अर्थों और फलितार्थों के करने में जुटा रहता है।

अब सुधारक के बनने लगते हैं स्मारक और मंदिर और सत्य के ग्रंथ और भाष्य। बस यहीं सुधारक और उसके सत्य की पराजय पूरी तरह हो जाती है।

पाप का यह ब्रह्मास्त्र अतीत में अजेय रहा है और वर्तमान में भी अजेय है। कौन कह सकता है कि भविष्य में कभी कोई इसकी अजेयता को खंडित कर सकेगा या नहीं?

(१) संजाल पूर्ण कीजिए :

(२)

(२) निम्नलिखित शब्दों के लिए गद्यांश में आए हुए विलोम शब्द ढूँढ़कर लिखिए :

(२)

(१) पुण्य -

(२) विष -

(३) असत्य -

(४) जय -

(३) किसी एक समाज सुधारक के बारे में अपने विचार ४० से ५० शब्दों में लिखिए।

(२)

(इ) निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लगभग ८० से १०० शब्दों में लिखिए (कोई दो): (६)

(१) 'बैजू बावरा संगीत का सच्चा पुजारी हैं', इस विचार को स्पष्ट कीजिए।

(२) 'सुनो किशोरी' पाठ के आधार पर रूढ़ि-परंपरा तथा मूल्यों के बारे में लेखिका के विचार स्पष्ट कीजिए।

(३) ओजोन विघटन संकट से बचने के लिए किए गए अंतर्राष्ट्रीय प्रयासों को संक्षेप में लिखिए।

(ई) निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का मात्र एक वाक्य में उत्तर लिखिए (कोई दो): (२)

- (१) सुदर्शन ने इस लेखक की लेखन परंपरा को आगे बढ़ाया है।
- (२) पाठ्यपुस्तक में से आशारानी व्होरा जी की किन्हीं दो रचनाओं के नाम लिखिए।
- (३) लेख विधा की विशेषताएँ लिखिए।
- (४) 'कोखजाया' कहानी के हिंदी अनुवादक का नाम लिखिए।

विभाग - २. पद्य (अंक-२०)

कृति २ (अ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

जलि मोह घसि मसि करि,
मति कागद करि सारु,
भाइ कलम करि चितु, लेखारि,
गुरु पुछि लिखु बीचारि,
लिखु नाम सालाह लिखु,
लिखु अंत न पारावार ॥

मन रे अहिनिंसि हरि गुण सारि ।
जिन खिनु पलु नाम न बिसरे ते जन विरले संसारि ।
जोति-जोति मिलाइये, सुरती-सुरति संजोगु ।
हिंसा हउमें गतु गए नाहीं सहसा सोगु ।
गुरुमुख जिसु हार मनि बसे तिसु मेले गुरु संजोग ॥

(१) सहसंबंध लिखिए : (२)

(१) मोह को जलाकर और घिसकर बनाइए	विरले
(२) श्रेष्ठ कागज बनाना है, इससे	प्रभु के दर्शन
(३) संसार में हरि का नाम न भूलने वाले	स्याही
(४) जिसने प्रभु के नाम की माला जपी उसे	मति

(२) निम्नलिखित शब्दों के उपसर्ग हटाकर पद्यांश में आए हुए मूल शब्द ढूँढकर लिखिए :

(२)

(१) सुमति _____

(२) सदगुण _____

(३) निर्जन _____

(४) अहिंसा _____

(३) "गुरु का महत्त्व" इस विषय पर अपने विचार ४० से ५० शब्दों में लिखिए।

(२)

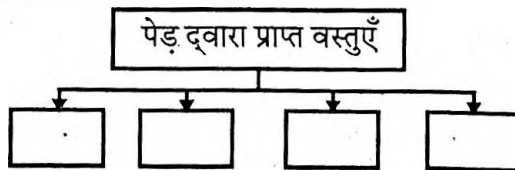
(आ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए :

(६)

हमारी साँसों के लिए शुद्ध हवा
बीमारी के लिए दवा
शवयात्रा, शगुन या बारात
सभी के लिए देता है पुष्पों की सौगात
आदिकाल से आज तक
सुबह-शाम, दिन-रात
हमेशा देता आया है मनुष्य का साथ
कवि को मिला कागज़, कलम, स्याही
वैद, हकीम को दवाई
शासन या प्रशासन
सभी के बैठने के लिए
कुर्सी, मेज, आसन
जो हम उपयोग नहीं करे
वृक्ष के पास ऐसी एक भी नहीं चीज है।

(१) कृति पूर्ण कीजिए :

(२)

(२) निम्नलिखित शब्दों के वचन बदलकर लिखिए : (२)

(१) बीमारियाँ _____

(२) दवाई _____

(३) कुर्सियाँ _____

(४) चीज _____

(३) "पेड़ हमारा दाता है" इस विषय पर अपने विचार ४० से ५० शब्दों में लिखिए। (२)

(इ) निम्नलिखित मुद्दों के आधार पर 'सच हम नहीं सच तुम नहीं' कविता का रसास्वादन कीजिए : (६)

(१) रचनाकार का नाम (१)

(२) पसंद की पंक्तियाँ (१)

(३) पसंद आने के कारण (२)

(४) कविता की केंद्रीय कल्पना (२)

अथवा

"बसंत ऋतु जीवन के सौंदर्य का अनुभव कराती है," इस कथन के आधार पर 'सुनु रे सखिया,' कविता का रसास्वादन कीजिए।

(ई) निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का केवल एक वाक्य में उत्तर लिखिए (कोई दो) : (२)

(१) चतुष्पदी के लक्षण लिखिए -

(२) पाठ्यपुस्तक में से 'वृंद जी' की किन्हीं दो रचनाओं के नाम लिखिए -

(३) गजल इस भाषा का लोकप्रिय काव्य प्रकार है-

(४) लोकगीतों के दो प्रकार लिखिए-

विभाग - ३. विशेष अध्ययन (अंक-१०)

कृति ३ (अ) निम्नलिखित काव्य पंक्तियाँ पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

घाट से आते हुए

कदंब के नीचे खड़े कनु को

ध्यानमग्न देवता समझ, प्रणाम करने

जिस राह से तू लौटती थी बावरी

आज उस राह से न लौट

उजड़े हुए कुंज

रौंदी हुई लताएँ

आकाश पर छाई हुई धूल

क्या तुझे यह नहीं बता रही

कि आज उस राह से

कृष्ण की अठारह अक्षौहिणी सेनाएँ

युद्ध में भाग लेने जा रही हैं!

आज उस पथ से अलग हटकर खड़ी हो बावरी!

लताकुंज की ओट

छिपाले अपने आहत प्यार को।

(१) कारण लिखिए :

(२)

(१) राधा को उस राह से ना लौटने के लिए कहा -

(२) राधा को पथ से हटकर खड़े होने को कहा -

(२) उचित मिलान कीजिए :

(२)

(१)	ध्यानमग्न	राधा
(२)	बावरी	प्यार
(३)	अक्षौहिणी	देवता
(४)	आहत	सेनाएँ

(३) “वर्तमान युग में युद्ध नहीं शांति चाहिए” इस विषय पर अपने विचार ४० से ५० शब्दों में लिखिए। (२)

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लगभग ८० से १०० शब्दों में लिखिए : (४)

(१) “कवि ने राधा के माध्यम से वर्तमान मनुष्य की पीड़ा को व्यक्त किया है,” इस कथन को स्पष्ट कीजिए।

(२) “राधा ने चरम तन्मयता के क्षणों में डूबकर जीवन की सार्थकता पाई है,” इस कथन को स्पष्ट कीजिए।

विभाग - ४. व्यावहारिक हिंदी, अपठित गद्यांश एवं पारिभाषिक शब्दावली (अंक-२०)

कृति ४ (अ) निम्नलिखित का उत्तर लगभग १०० से १२० शब्दों में लिखिए : (६)

(१) “सेवा तीर्थयात्रा से बढ़कर है,” इस उक्ति का पल्लवन कीजिए।

अथवा

परिच्छेद पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए :

“सूत्र संचालन के मुख्यतः निम्न प्रकार हैं- शासकीय कार्यक्रम का सूत्र संचालन, दूरदर्शन हेतु सूत्र संचालन, रेडियो हेतु सूत्र संचालन, राजनीतिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक कार्यक्रमों का सूत्र संचालन।”

• शासकीय एवं राजनीतिक कार्यक्रम का सूत्र संचालन :

शासकीय एवं राजनीतिक समारोह के सूत्र संचालन में प्रोटोकॉल का बहुत ध्यान रखना पड़ता है। पदों के अनुसार नामों की सूची बनानी पड़ती है। किसका-किसके हाथों सत्कार करना है; इसकी योजना बनानी पड़ती है। इस प्रकार का सूत्र संचालन करते समय अति अलंकारिक भाषा के प्रयोग से बचना चाहिए।

- दूरदर्शन तथा रेडियो कार्यक्रम का सूत्र संचालन :

दूरदर्शन अथवा रेडियो पर प्रसारित किए जाने वाले कार्यक्रम/समारोह की संपूर्ण जानकारी होनी चाहिए। कार्यक्रम की संहिता लिखकर तैयार करनी चाहिए। उसके पश्चात् कार्यक्रम प्रारंभ करना चाहिए और धीरे-धीरे उसका विकास करते जाना चाहिए। भाषा का प्रयोग कार्यक्रम और प्रसंगानुसार किया जाना चाहिए। रोचकता और विभिन्न संदर्भों का समावेश कार्यक्रम में चार चाँद लगा देते हैं।

स्मरण रहे-सूत्र संचालक मंच और श्रोताओं के बीच सेतु का कार्य करता है। सूत्र संचालन करते समय रोचकता, रंजकता, विविध प्रसंगों का उल्लेख करना आवश्यक होता है। कार्यक्रम/समारोह में निखार लाना सूत्र संचालक का महत्वपूर्ण कार्य होता है। कार्यक्रम के अनुसार सूत्र संचालक को अपनी भाषा और शैली में परिवर्तन करना चाहिए; जैसे गीतों अथवा मुशायरे का कार्यक्रम हो तो भावपूर्ण एवं सरल भाषा का प्रयोग अपेक्षित है तो व्याख्यान अथवा वैचारिक कार्यक्रम में संदर्भ के साथ सटीक शब्दों का प्रयोग आवश्यक है। सूत्र संचालन करते समय उसके सामने सुनने वाले कौन हैं; इसका भी ध्यान रखना चाहिए।

- (१) कृति पूर्ण कीजिए :

(२)

सूत्र संचालन के मुख्य प्रकार :

(१)

(२)

(३)

(४)

- (२) गद्यांश में से 'इक' प्रत्यय लगे हुए शब्द ढूँढ़कर लिखिए :

(२)

(१) _____

(२) _____

(३) _____

(४) _____

(३) "किसी भी कार्यक्रम के लिए सूत्र संचालन आवश्यक होता है,"
इस विषय पर ४० से ५० शब्दों में अपने विचार लिखिए। (२)

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक का उत्तर ८० से १०० शब्दों में लिखिए : (४)

- (१) फीचर लेखन करते समय बरती जाने वाली सावधानियों पर प्रकाश डालिए।
(२) प्रकाश उत्पन्न करने वाले जीवों की वैज्ञानिक अध्ययन की दृष्टि से जानकारी लिखिए।

अथवा

सही विकल्प चुनकर रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए :

(१) फीचर लेखन में ----- होनी चाहिए। (१)

- (१) भाव प्रधानता
(२) विषय प्रधानता
(३) तर्क प्रधानता
(४) समय प्रधानता

(२) लेखक आनंद सिंह जी ने ----- तक रेडियो उद्घोषक के रूप में
सेवाएँ प्रदान कीं। (१)

- (१) २७ वर्ष (२) २५ वर्ष
(३) २९ वर्ष (४) १७ वर्ष

(३) जॉन बर्गर ने ब्लॉग के लिए ----- शब्द का प्रयोग किया था। (१)

- (१) Website
(२) Weblog
(३) Webseries
(४) Web-portal

(४) समुद्री जीवों के शरीर से उत्पन्न होने वाला प्रकाश ----- के कारण
उत्पन्न होता है। (१)

- (१) ऑक्सीकरण (२) कार्बनीकरण
(३) द्रवीकरण (४) रासायनीकरण

(इ) निम्नलिखित अपठित गद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

सौर मंडल के सबसे बड़े ग्रह बृहस्पति के बाद शनि ग्रह की कक्षा है। शनि सौर मंडल का दूसरा बड़ा ग्रह है। यह हमारी पृथ्वी से करीब ७५० गुना बड़ा है। शनि के गोले का व्यास ११६ हजार किलोमीटर है; अर्थात्, पृथ्वी के व्यास से करीब नौ गुना अधिक।

सूर्य से शनि ग्रह की औसत दूरी १४३ करोड़ किलोमीटर है। यह ग्रह प्रति सेकंड ९.६ किलोमीटर की औसत गति से करीब ३० वर्षों में सूर्य का एक चक्कर लगाता है। अतः ९० साल का कोई बूढ़ा आदमी यदि शनि ग्रह पर पहुँचेगा, तो उस ग्रह के अनुसार उसकी उम्र होगी सिर्फ तीन साल!

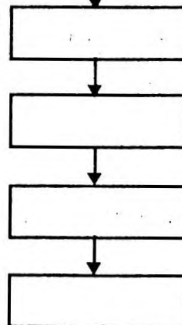
हमारी पृथ्वी सूर्य से करीब १५ करोड़ किलोमीटर दूर है। तुलना में शनि ग्रह दस गुना अधिक दूर है। इसे दूरबीन के बिना कोरी आँखों से भी आकाश में पहचाना जा सकता है। पुराने जमाने के लोगों ने इस पीले चमकीले ग्रह को पहचान लिया था। प्राचीन काल के ज्योतिषियों को सूर्य, चंद्र और काल्पनिक राहु-केतु के अलावा जिन पाँच ग्रहों का ज्ञान था उनमें शनि सबसे अधिक दूर था।

शनि को 'शनैश्चर' भी कहते हैं। आकाश के गोल पर यह ग्रह बहुत धीमी गति से चलता दिखाई देता है, इसीलिए प्राचीन काल के लोगों ने इसे शनैःचर नाम दिया था। 'शनैः' चर का अर्थ होता है - धीमी गति से चलने वाला।'

(१) तालिका पूर्ण कीजिए :

(२)

प्राचीन ज्योतिषियों को इन ग्रहों का ज्ञान था।

(२) परिच्छेद में आए हुए शब्दों के लिंग पहचानकर लिखिए : (२)

(१) शनि - _____

(२) दूरबीन - _____

(३) पृथ्वी - _____

(४) आकाश - _____

(३) 'अंतरिक्ष यात्रा' इस विषय पर ४० से ५० शब्दों में अपने विचार लिखिए। (२)

(ई) निम्नलिखित में से किन्हीं चार के पारिभाषिक शब्द लिखिए : (४)

(१) Ambassador

(२) Bond

(३) Balance

(४) Paid Up

(५) Speed

(६) Meteorology

(७) Output

(८) Integrated Circuit

विभाग - ५. व्याकरण (अंक-१०)

कृति ५ (अ) निम्नलिखित वाक्यों का कोष्ठक में दी गई सूचनाओं के अनुसार काल परिवर्तन कीजिए (कोई दो): (२)

(१) मैं पढ़-लिखकर नौकरी करने लगा।

(पूर्ण भूतकाल)

(२) उनका जमा किया हुआ रुपया समाप्त हो गया।

(सामान्य भविष्यकाल)

(३) हमारे भूमंडल में हवा और पानी बुरी तरह प्रदूषित हैं।

(अपूर्ण वर्तमानकाल)

(४) बैजु हाथ बाँधकर खड़ा होगा।

(सामान्य भूतकाल)

(आ) निम्नलिखित पंक्तियों में उद्धृत अलंकार पहचानकर उनके नाम लिखिए

(कोई दो):

(२)

(१) उधो, मेरा हृदयतल था एक उद्यान न्यारा।

शोभा देतीं अमित उसमें कल्पना-क्यारियाँ भी।।

(२) चरण-कमल-सम-कोमल।

(३) सोहत ओढ़े पीत पट श्याम सलोने गात।

मनों नीलमनि शैल पर, आतप पर्यो प्रभात।।

(४) पत्रा ही तिथि पाइयें, वाँ घर के चहुँ पास।

नितप्रति पून्योई रहैयो, आनन-ओप उजास।।

(इ) निम्नलिखित पंक्तियों में उद्धृत रस पहचानकर उनके नाम लिखिए (कोई दो): (२)

(१) कहा-कैकयी ने सक्रोध

दूर हट! दूर हट! निर्बोध!

द्विजिह्वे रस में विष मत घोल।

(२) सिर पर बैठी काग, आँखि दोऊ खात

खींचहि जींभहि सियार अतिहि आनंद उर धारत।

गिद्ध जाँघ के माँस खोदि-खोदि खात, उचारत हैं।

(३) राम के रूप निहारति जानकी, कंकन के नग कौ परछाही,

याते सबै सुधि भूलि गई, कर टेकि रही पल टारत नाही।

(४) माटी कहै कुम्हार से, तू क्या रौंदे मोहे।

एक दिन ऐसा आएगा, मैं रौंदूँगी तोहे।।

(ई) निम्नलिखित मुहावरों के अर्थ लिखकर उचित वाक्यों में प्रयोग कीजिए (कोई दो): (२)

- (१) जान बख़्शाना।
- (२) फलीभूत होना।
- (३) शकल पर बारह बजना।
- (४) हवा लगना।

(उ) निम्नलिखित वाक्यों को शुद्ध करके वाक्य फिर से लिखिए (कोई दो): (२)

- (१) उन्हें व्यवस्थित करने की सभी प्रयास निष्फल रहा हैं।
- (२) लोगों ने देखा ओर हैरान रह गया।
- (३) तापमान बडने से ध्रुवों पर जमी हुई विशाल बर्फ राशी पिघलने के समाचार भी आ रहे हैं।
- (४) दिलीप उच्च शिक्षा के लिए लंदन चली गया।

DAY — 01

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2024	II	21	1100	J-801	(E)
ENGLISH (01)					
Time : 3 Hrs.		(16 Pages)		Max. Marks : 80	

Important instructions :

- (1) Each activity has to be answered in complete sentence/s. One word answers will not be given complete credit. Just the correct activity number written in case of options will not be given credit.
- (2) Web diagrams, flow charts, tables etc. are to be presented exactly as they are with answers.
- (3) In point 2 above, just words without the presentation of the activity format/design, will not be given credit. Use of colour pencils/pens etc. is not allowed. (Only blue/black pens are allowed.)
- (4) Multiple answers to the same activity will be treated as wrong and will not be given any credit.
- (5) Maintain the sequence of the Sections/Question Nos./Activities throughout the activity sheet.

SECTION - I : PROSE**(Reading for Comprehension, Language Study,
Summary and Mind Mapping)**

Q. 1. (A) Read the extract and complete the activities given below : (12) [16]

This is what Camus meant when he said that “what gives value to travel is fear” — disruption, in other words, (or emancipation) from circumstance, and all the habits

behind which we hide. And that is why many of us travel not in search of answers, but of better questions. I, like many people, tend to ask questions of the places I visit, and relish most the ones that ask the most searching questions back of me: "The ideal travel book," Christopher Isherwood once said, "should be perhaps a little like a crime story in which you're in search of something." And it's the best kind of something, I would add, if it's one that you can never quite find.

I remember, in fact, after my first trips to Southeast Asia, more than a decade ago, how I would come back to my apartment in New York, and lie in my bed, kept up by something more than jet lag, playing back, in my memory, over and over, all that I had experienced, and paging wistfully through my photographs and reading and re-reading my diaries, as if to extract some mystery from them. Anyone witnessing this strange scene would have drawn the right conclusion : I was in love.

When we go abroad is that we are objects of scrutiny as much as the people we scrutinize, and we are being consumed by the cultures we consume, as much on the road as when we are at home. At the very least, we are objects of speculation (and even desire) who can seem as exotic to the people around us as they do to us.

All, in that sense, believed in "being moved" as one of the points of taking trips, and "being transported" by private as well as public means; all saw that "ecstasy" ("ex-stasis") tells us that our highest moments come when we're not

stationary, and that epiphany can follow movement as much as it precipitates it.

A1. Read and rewrite the following sentences and state whether they are True or False : (2)

- (a) A traveller may sink in love with his travel-memoirs.
- (b) One gets inspected as he inspects the world around him.
- (c) Quest for something may end in more mystery.
- (d) Staying in comfort at home gives one more happiness than travelling.

A2. Match the persons given in column 'A' with opinions/ characteristics given in column 'B' : (2)

Column 'A'	Column 'B'
(1) Narrator	a) ideal travel should be like a crime story.
(2) Camus	b) in love with his memoirs.
(3) Isherwood	c) more happy when on move.
(4) Traveller	d) fear gives value to travel.

A3. Give reasons : (2)

"We are objects of scrutiny," because

- (i) _____
- (ii) _____

A4. "Travelling is an interesting teacher." Write your views (2)
in 3-4 sentences.

A5. Do as directed :

(2)

(i) I like to ask questions of the places I visit.

(Choose the correct tense form of the above sentence from the following options and rewrite.)

- (a) Simple past tense
- (b) Simple present tense
- (c) Past perfect tense
- (d) Present perfect tense

(ii) I would come back to my apartment in New York.

(Choose the correct option using 'used to' for the given sentence and rewrite.)

- (a) I use to come back to my apartment in New York.
- (b) I have used to come back to my apartment in New York.
- (c) I used to come back to my apartment in New York.
- (d) I had used to come back to my apartment in New York.

A6. Find out the words from passage which mean :

(2)

- (i) reminiscence
- (ii) exhilaration

B1. Language study —

(4)

Do as directed :

(1) Avneesh said, "Sanchit, what are you doing in the garden at this time?"

(1)

(Identify and rewrite the correct 'indirect narration' from the following options.)

- (i) Avneesh asked Sanchit what he was doing in the garden at that time.
- (ii) Avneesh wanted to know from Sanchit his cause of being there in the garden.
- (iii) Avneesh asked Sanchit whether he was present in the garden at that time.
- (iv) Avneesh asked Sanchit whether he was doing in the garden at that time.

(2) Neeraj Chopra may not participate in the world championship due to ankle injury. (1)

(Choose the correct option from the following sentences which uses a more definite modal auxiliary.)

- (i) Neeraj Chopra cannot participate in the world championship due to ankle injury.
- (ii) Neeraj Chopra will not participate in the world championship due to ankle injury.
- (iii) Neeraj Chopra should not participate in the world championship due to ankle injury.
- (iv) Neeraj Chopra might not participate in the world championship due to ankle injury.

(3) Unless you are confident, you will not succeed. (1)

(Choose the correct option from the following options to change the sentence beginning with 'If....')

- (i) If you are confidence you will get success.
- (ii) If you have confidence you will get success.
- (iii) If you are confident you will not get success.
- (iv) If you are not confident you will get success.

B2. Spot the error and rewrite correct sentence :

(1)

He prescribe medicine alongwith a few exercises to his patients.

Q. 2. (A) Read the following extract and complete the activities given below :

(12) [18]

Love is a great force in private life; it is indeed the greatest of all things; but love in public affairs does not work. It has been tried again and again; by the people of the Middle Ages, and also by the French Revolution, a secular movement which reasserted the Brotherhood of Man. And it has always failed. The idea that nations should love one another, or that business concerns or marketing boards should love one another or that a man in Portugal should love a man in Peru of whom he has never heard — it is absurd, unreal, dangerous. 'Love is what is needed,' we chant, and then sit back and the world goes on as before. The fact is we can only love what we know personally. And we cannot know much. In public affairs, in the rebuilding of civilization, something much less dramatic and emotional is needed, namely tolerance. Tolerance is a very dull virtue. It is boring. It is negative. It merely means putting up with people, being able to stand things. No one has ever written an ode to tolerance, or raised a statute to her. Yet this is the quality which will be most needed after the war. This is the sound state of mind which we are looking for. This is the only force which will enable different races and classes and interests to settle down together to the work of reconstruction.

The world is very full of people—appallingly full; it has never been so full before, and they are all tumbling over

each other. Most of these people one doesn't know and some of them one doesn't like. Well, what is one to do? If you don't like people, put up with them as well as you can. Don't try to love them; you can't. But try to tolerate them. On the basis of that tolerance a civilized future may be built. Certainly I can see no other foundation for the post-war world.

A1. Choose two correct alternatives which define the theme of the extract : (2)

- (i) Love is a greater force in private as well as in public affairs.
- (ii) To rebuild civilization we need tolerance more than love.
- (iii) Patience is the solution in any sort of confrontation.
- (iv) When you do not like people, nations or civilizations, you need to love them to change them.

A2. Complete the following table with the help of the extract : (2)

Give one merit and one demerit of 'Love' and 'Patience.'

Love	(i)	_____ .
	(ii)	_____ .
Patience	(i)	_____ .
	(ii)	_____ .

A3. Write how we can build up a civilized society; with the help of the extract. (2)

A4. 'Love and tolerance are the true indicators of a civilized person.' Justify. (2)

A5. Do as directed :

- (i) It has been tried again and again.
(Identify the correct Active Voice of the above sentence from the given options and rewrite.)
- (a) They had tried it again and again.
(b) They has tried it again and again.
(c) They tried it again and again.
(d) They have tried it again and again.
- (ii) It is the sound state of mind which we are looking for.
(Identify the correct simple sentence from the given options and rewrite.)
- (a) It is the sound state of mind and we are looking for it.
(b) We are looking for the sound state of mind.
(c) We are looking for it but it is the sound state of mind.
(d) The sound state of mind is looked for.

A6. Match the words in column 'A' with their meanings in column 'B'.

Column 'A'	Column 'B'
(i) Secular	(a) feeling of great friendship and understanding between people.
(ii) Absurd	(b) a society which has its own highly developed culture and ways of life.

(iii) Civilization	(c) not connected with any religion.
(iv) Brotherhood	(d) not at all logical or sensible.

(B) Summarising : (3)

Write a 'summary' of the above extract by using the following points.

(Love as a force — its limitations — tolerance — need of tolerance)

(C) Mind Mapping : (3)

Prepare a mind map on 'Effects of Music on Human Life' using your ideas/thoughts/concepts to illustrate.

SECTION - II : POETRY (Poetry and Appreciation)

Q. 3. (A) Read the extract and complete the activities given below : (10) [14]

She walks in beauty, like the night
Of cloudless climes and starry skies;
And all that's best of dark and bright
Meet in her aspect and her eyes;
Thus mellowed to that tender light
Which heaven to gaudy day denies.

One shade the more, one ray the less,
Had half impaired the nameless grace
Which waves in every raven tress,
Or softly lightens o'er her face;
Where thoughts serenely sweet express,
How pure, how dear their dwelling-place.

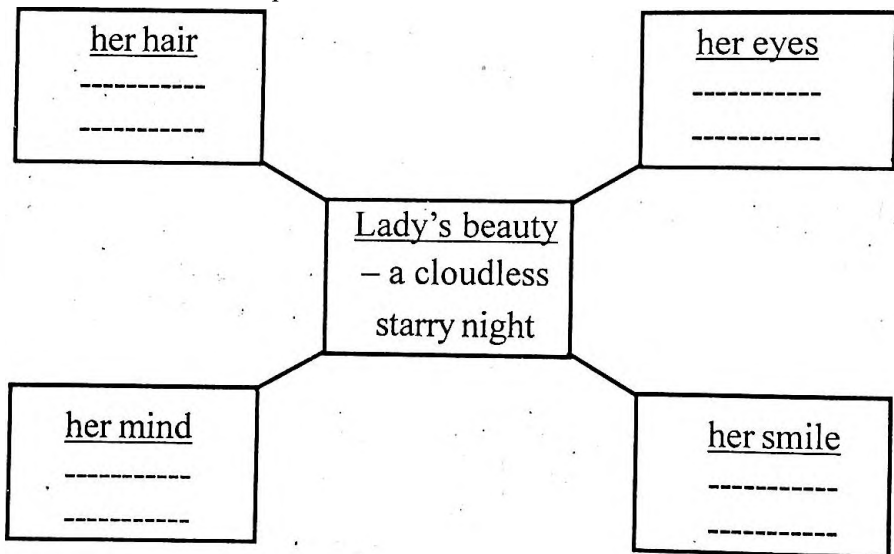
And on that cheek, and o'er that brow,
So soft, so calm, yet eloquent,

The smiles that win, the tints that glow,
But tell of days in goodness spent,
A mind at peace with all below,
A heart whose love is innocent!

A1. Select and write the two statements from the given list which justify the theme of the poem. (2)

- (a) The poet is blunt and direct in his expression of love.
- (b) Internal beauty is as important as the external beauty.
- (c) The poet is in love with lady's outward beauty.
- (d) Beauty lies in the eyes of beholder.

A2. Complete the following web describing the various aspects of the lady's beauty. One is done for you at the centre place. (2)

A3. Write your idea of 'a beautiful person' in your own words. (2)

A4. Find out and explain an example of 'Antithesis' from the given extract. (2)

A5. Compose a poem of your own in about 2 to 4 lines on the topic 'Beauty'. (2)

(B) Appreciation : (4)

Read the extract and write the appreciation of the poem :

They hear no sound, the swell is strong;
Though the wind hath fallen they drift along,
Till the vessel strikes with a shivering shock,-
'O Christ! it is the Inchcape Rock!'

Sir Ralph the Rover tore his hair;
He curst himself in his despair;
The waves rush in every side,
The ship is sinking beneath the tide.

But even in his dying fear
One dreadful sound could the Rover hear,
A sound as if with the Inchcape Bell,
The Devil below was ringing his knell.

SECTION - III

(Writing Skills)

Q. 4. Complete the activities as per the instructions given below : [16]

(A) Attempt 'Any One' of the following activities : (4)

Drafting a virtual message :

- (i) Manisha, a graduate girl, misses her college bus. Her father has gone for his regular morning walk. She needs his bike to appear for her entrance test. Draft a virtual message in about 50 words that she would write to her father.

OR

Statement of Purpose :

- (ii) Imagine, after your HSC, you wish to pursue a degree in 'Bachelors in Communication Skills,' in a reputed university in India or abroad.

Prepare a 'statement of purpose' (SOP) in about 150 words which will help you to get admission in your dream university.

OR

Group Discussion :

- (iii) Imagine, your class has attended a guest lecture on "Career Development." Write the group discussion in the form of dialogues associated with this lecture among 3 to 4 student participants.

(B) Attempt 'Any One' of the following activities : (4)

E-mail :

- (i) Draft an E-mail to the manager of a company to request him/her to give you an opportunity as an apprentice to serve you as an experience for your career development.

OR

Report Writing :

- (ii) Imagine your class attended a session on "How to win?" conducted by an expert speaker. Write a report on the session especially the relevant points in about 150 words.

OR

Interview :

- (iii) Imagine you have to conduct an interview of a 'Famous Actor.' With the help of the format given below, draft questions on the given fields. (Do not change the sequence of the questions.)

Name of the interviewee :

Field / Reputation

Date / Venue / Time

Duration of Interview

Questions

Questions based on :

- (1) Motivation
- (2) Initial Preparation
- (3) Support
- (4) Idols / Gurus / Teachers
- (5) First Break
- (6) Public response
- (7) Recognition
- (8) Goals / Dreams

(C) Attempt 'Any One' of the following activities : (4)

Speech :

- (i) Imagine you are preparing for an elocution competition and you wish to speak on the topic 'Green Revolution.'
Draft a speech in about 150 words on the given topic.

OR

Compering :

- (ii) Imagine you are given the responsibility to 'compere' a programme by your college authorities. You need to prepare your script on the programme titled 'Cultural Fest 2024.' Draft the script to decide the flow of the programme. You may take help of the given points.

- Prayer
- Lighting of the lamp
- Introduction
- Felicitation
- Cultural Fest Programme

- Speech of the Chief Guest
- Presidential address
- Prize distribution
- Vote of thanks

OR

Expansion of Idea :

- (iii) Expand the following idea with the help of the points given below (100 to 150 words) :

‘Manners Maketh Man’

Essential Virtues

- Politeness
- Speech, tone, gestures and action
- To be courteous and amiable

- (D) Attempt ‘Any One’ of the following activities : (4)

Review :

- (i) You have recently read a famous book/magazine. Write a ‘Review’ on the same with the help of the following points :

- title, front page, back page
- language, features, contents
- Pictures, quality, presentation
- Values, vision and variety

OR

Blog :

- (ii) Write a ‘Blog’ in a proper format on ‘Body Language’ with the help of the following points (100 to 150 words):

- Meaning and features.
- Characteristics and scope
- Benefits / Importance
- Uses / Ways to utilize

OR

Appeal :

(iii) Prepare an 'Appeal' on the topic 'Traffic Rules for Safety Measures' with the help of the following points (100 to 150 words) :

- Ignorance and lack of knowledge and information
- Purpose / need of obedience
- Avoid accidents / need of society
- Discipline

SECTION - IV
(LITERARY GENRE - NOVEL)

Q. 5. (A) Complete the activities given below as per the instructions : (4) [16]

(i) Match the columns : (2)

Column 'A'

Column 'B'

(1) Novel	(a) Greek Romances
(2) 18th Century Literature	(b) Middle class readers
(3) 2nd to 6th Century	(c) A long narrative fiction
(4) Newspapers and magazines	(d) Spirit of Realism

(ii) Choose the correct alternatives and rewrite the sentences : (2)

- (a) The novel that bears more than one level of meaning is called _____ novel.
[Realistic / Allegorical / Historical]
- (b) _____ novel is concerned with the protagonist's overall growth from childhood to adulthood.
[Bildungsroman / Utopian / Gothic]
- (c) _____ novel is a novel based on the author's life.
[Epistolary / Psychological / Autobiographical]

(d) The novel based on an imaginary community possessing the ideal qualities is called _____ novel.
[Utopian / Epistolary / Picaresque]

(B) Answer in about 50 words to the questions given below : (4)

(i) Write a character-sketch of the narrator E.R. Braithwaite in 'To Sir With Love'. (2)

(ii) Consider 'student-teacher relationship' as one of the themes of 'To Sir With Love'. (2)

(C) Answer in about 50 words to the questions given below : (4)

(i) Appreciate Phileas Fogg as the protagonist of 'Around the World in Eighty Days.' (2)

(ii) The most interesting part of the extract 'Around the World in Eighty Days' is its climax. Discuss. (2)

(D) Answer in about 50 words to the questions given below: (4)

(i) Mary Morstan encourages Dr. Watson to get involved in her case. Justify the statement with reference to 'The Sign of Four.' (2)

(ii) Write the importance of various places such as 'Holmes' residence, Lyceum Theatre and unknown destination with reference to 'The Sign of Four.' (2)

